

והביאור בזה¹¹ – יש לומר:

שלימות כאו"א מהאברים תלוי בקיום המצוות השייכות לכאו"א מהם¹², ומכיון שמצות אהבת ישראל היא בלב – הרי היא מציאות הלב¹³, ומכיון שהיא הלב שבאדם – הרי היא גם הלב דתורה¹⁴ ודפנימיות (ונשמת) התורה. ובפשטות – שכשם שהלב מחי את הגוף כולו (שהרי מהלב מתפשט הדם הוא הנפש¹⁵ בכל אברי הגוף¹⁶, ללבא פליג לכל שיפיון¹⁷), כך מצות אהבת ישראל נותנת חיות בכל התורה ומצוותיה¹⁸.

(כ"ק אדמו"ר¹⁹)

ועוד ענין בזה – שמצות אהבת ישראל היא ה"לב" דבני ישראל:

כשם שהלב, בזה שמחי את הגוף וכל איבריו, ה"ה מקשר את כל איברי הגוף (שמצ"ע יש ביניהם חילוקים גדולים ביותר, כמו החילוק בין הראש לרגל, אשר חילוקים אלו הם הסיבה לריבוי האיברים ולהתחלקותם זה מזה) יחד, עד שנעשים גוף אחד – כן הוא בנדודי, שאף שבנ"י הם, גופים מחולקים" (ויתרה מזו – שישנה גם התחלקות בנשמותיהם, כמו החילוק בין כהנים לויים וישראלים, החילוק בין "ראשיכם שבטיכם" לחוטב עציך ושואב מימך²⁰ וכו'), הנה ע"י מצות אהבת ישראל מתאחדים כולם להיות "גוי אחד בארץ"²¹ (כמבואר בפרק זה בארוכה).

(כ"ק אדמו"ר²²)

ועיקר התורה, כמארו"ל (ספרא עה"פ קדושים יט, יח), "זה כלל גדול בתורה"; (ב) לב ועיקר עבודת ה' (ענינו של ספר התניא). (12) לקו"ת נצבים מה, ג. וש"נ. 13) ואף שישנן כמה מצוות התלויות בלב – כיון שאהבת ישראל, "זהו כל התורה כולה" (שבת לא, א), כולל גם המצוות שהן חובות הלבבות [ולהעיר ממאמר אדה"ז (היום יום" כ"ח ניסן) שאהבת ישראל גדולה מאהבת ה'] הרי היא כללות מציאות הלב. (14) ראה זח"ג כט, ב וסה"מ תש"א ע' 99 ואילך – עה"פ (חוקת יט, ד) זאת התורה אדם. (15) פ' ראה יב, כג. (16) ראה לעיל רפ"ט. (17) ראה זח"ג קסא, רע"ב. רכא, ב. (18) ויומתק ביותר – ע"פ המבואר באגה"ק (סל"א), שע"י אהבת ישראל בלב בני ישראל, באופן המבואר בפרק לב שבתניא (תורה), הרי הלב דקוב"ה (בחי שכנינתא) כביכול בריא בתכלית כו', עיי"ש. (19) תומ"ס סה"מ ח"ד ע' רלא. לקו"ש ח"ט ע' 156 הערה 23. חכ"ט ס"ע 296 ואילך. שיחת מוצש"ק פ' שלח תשל"ח. תומ"ס תשמ"ח ח"ב ע' 54. ח"ג ע' 441 הערה 171. (20) נצבים כט, ט"י. (21) שמואל"ב ז, כג. ועוד. (22) שיחת ר"ח סיון תשל"ט.

פרק לב: במהדורא קמא דספר התניא¹ – לא נמצא פרק זה, אלא הענינים דפל"ג באים בהמשך אחד להענינים דפל"א. ורק במהדורא בתרא – ספר התניא שלפנינו – הוסיף אדה"ז פרק שלם, שתוכנו ענין אהבת ישראל, ובביאור.

ובזה ישנם לימוד והוראה מיוחדים² – בגודל ההדגשה בתורת החסידות בענין אהבת ישראל:

אם יעלה על הדעת שיש מקום לקס"ד שענין אהבת ישראל אינו צריך להיות בהדגשה בכל מקום ומקום – והראי', שמלכתחילה לא נכלל פרק זה במהדורא קמא דספר התניא, ואפשר ה' ללמוד את ספר התניא ללא פרק זה – בא על כך הלימוד מזה שבמהדורא שלאח"ז (ובפרט שהיא מהדורא בתרא) הוסיף אדה"ז פרק זה (והרי "הכל הולך אחר החיתום"³, ע"פ דברי הבהן והשופט, "אשר יהי בימים ההם"⁴), שעכשיו אין מקום וקס"ד כלל וכלל באופן אחר. ואדרבה – ע"ד דברי המשנה⁵, "למה מזכירין דברי היחיד בין המרובין לבטלה, שאם יאמר אדם כך אני מקובל, יאמרו לו כדברי איש פלוני שמעת (ונדחו דבריו)".

(כ"ק אדמו"ר⁶)

הטעם שפרק זה, שבו מדובר אודות ענין אהבת ישראל, נקבע בתור פרק ל"ב בספר התניא⁷ (תורה שבכתב של חסידות חב"ד⁸) – הוא כי אהבת ישראל (נוסף להיותה אחד היסודות העיקריים של תורת החסידות⁹) היא ה"לב" של תורת החסידות¹⁰.

(1) כפי שנתפרסמה בכת"י (נדפסה לאח"ז – קה"ת, תשמ"ב). (2) שהרי כל דבר הוא בהשגחה פרטית (כש"ט הוספות סקע"ט ואילך. וש"נ), כולל גם – זה שהשתלשלות הדברים הגיעה לידיו. (3) לשון חז"ל – ברכות יב, א. (4) פ' שופטים יז, ט. (5) עדיות פ"א מ"ו. (6) תומ"ס תנשא"ח ע' 172. (7) שהרי חלוקת הפרקים בספר התניא נעשתה ע"י אדה"ז, וממילא היא מדויקת בתכלית. ועאכ"כ בנוגע לפרק זה, שלא ה' בכתבי היד של התניא (הקודמים לדפוס), אלא ניתוסף אח"כ ע"י אדה"ז (כנ"ל בפנים), והכניסו דוקא באמצע ספרו (שלבאורה הוא דבר פלא, שהרי בפשטות כשמוסיפים איזו הוספה, מקומה הוא בסוף הספר או בתחלתו, ולא באמצעיתו, ומזה גופא מוכח שענין זה הוא בתכלית הדיוק), בתור פרק לב. (8) אגרות קודש אדמו"ר מוהריי"צ ח"ד ע' רסא. וש"נ. (9) ראה לקו"ד ח"ג שפה, ב ואילך. קונטרס אהבת ישראל. "ספר הערכים – חב"ד" ח"א ע' תרלב ואילך (וש"נ). (10) ולכן מקומו באמצע ספר התניא – כמו הלב שמקומו באמצע הגוף (זח"ג רכא, רע"ב). (11) נוסף על זה ש"לב" פירושו גם "עיקר", ואהבת ישראל היא: (א) לב

ליקוטי אמרים

פרק לב

תיג

הדברי הנ"ל: בפרק הקודם.
ואהבת לרעך כמוך: קדושים
יט, יח. למגדול ועד קטן:
ע"ד לשון הכתוב – אסתר א,
ה. כ.

**פרק לב והנה ע"י קיום הדברי הנ"ל להיות גופו
נבזה ונמאם בעיניו רק שמחתו
תהיה שמחת הנפש לבדה הרי זו דרך ישרה וקלה לבא
לידי קיום מצות ואהבת לרעך כמוך לכל נפש מישראל
למגדול ועד קטן. כי מאחר שגופו נמאם ומתועב אצלו**

הסוגים שבעניני האדם, עניניו הגשמיים (גוף) ועניניו הרוחניים (נשמה). ולזה מבאר, שההתאחדות בענינים הגשמיים, עניני הגוף (שלא יחשוש שהזולת ישיג את גבולו וכדומה) – היא „מאחר שגופו נמאם ומתועב אצלו“, וממילא עניני הגוף אינם תופסים מקום אצלו; וההתאחדות בענינים הרוחניים, עניני הנשמה (שלא יחשוב שמצד מעלותיו הרוחניות אינו יכול להתאחד עם זולתו הפחות ממנו ושאינו בערכו) – היא כי „הנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן כו“.

(כ"ק אדמו"ר³¹)

קיום מצות ואהבת לרעך כמוך לכל נפש מישראל למגדול ועד קטן .. ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם בה' אחר רק שהגופים מחולקין: כלומר: קיום מצות „ואהבת לרעך כמוך“ ממש, כאהבת עצמו שהיא אהבה עצמית, שאינה מצד טעם וחשבונות³² – היא מצד זה ש„נקראו כל ישראל אחים ממש“, ולכן גם האהבה אליהם היא כמו האהבה לאחים ממש, שהיא אהבה עצמית³³.

והטעם לזה הוא „מצד שורש נפשם בה' אחד“ – כי מצד שרשם כל ישראל הם מציאות אחת, עצם אחד שנמשך בכמה חלקים, וכל אחד מישראל אינו אלא חלק מן העצם³⁴, שיש בו העצם כולו (כמאמר הבעש"ט³⁵ „העצם כשאתה תופס במקצתו אתה תופס בכלו“), ונמצא שאהבת ישראל אינה אהבת הזולת, אלא אהבת עצמו.

32 כמ"ש (משלי י"ד, יב) „על כל פשעים תכסה אהבה“, היינו שגם כשיודע שהם פשעים, מ"מ אהבת עצמו מכסה עליהם, כיון שהאהבה מגעת בעומק הנפש, במקום שהפשעים אינם מגיעים בו. 33 וממילא גם אהבה זו היא למעלה מחשבונות – גם למי שמצד השכל אין רואים בו מעלות כלל („בריות בעלמא“), ולא רק מצד החשבון ד„כולי האי ואולי יוכל לקרבן לתורה ועבודת ה'“ (ראה לקמן בפרקין). 34 ולא רק פרט מן הכלל – ראה בארוכה תו"מ חכ"א ע' 95 ואילך. 35 כש"ט הוספות סרכ"ז. וש"נ.

ע"י קיום הדברי הנ"ל להיות גופו נבזה ונמאם בעיניו רק שמחתו תהיה שמחת הנפש לבדה הרי זו דרך ישרה וקלה לבוא לידי קיום מצות ואהבת לרעך כמוך .. ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם בה' אחר רק שהגופים מחולקין כו': ע"פ המבואר כאן, שענין אהבת ישראל נפעל ע"י עשיית הגוף טפל והנפש עיקר – מובן גם בנוגע לענין התורה, שענין השלום והאחדות (הן אהבת ואחדות ישראל, והן שלום ואחדות בעולם בכלל, שבשבילים ניתנה התורה²³) נעשה במיוחד ע"י פנימיות התורה:

פנימיות התורה נקראת „נשמתא דאורייתא“, היינו שהיא בחי' נשמה לגליא תורה („גופא דאורייתא“)²⁴. ולכן היא בחי' שלום ואחדות שבתורה גופא²⁵, כמאמר הרע"מ²⁶ „לית תמן לא קשיא כו' ולא מחלוקת כו“.

וע"י גילוי „סתים“ (נשמתא) דאורייתא – נעשה גילוי „סתים“ (נשמה) דישראל²⁷, שע"י נעשה ענין אהבת ואחדות ישראל (כמבואר בתניא כאן)²⁸; וכיון ש„אסתכל באורייתא וברא עלמא“²⁹ – הרי ע"י גילוי „נשמתא דאורייתא“ מתגלה גם הפנימיות והנשמה שבטולם, וע"י נעשה שלום ואחדות גם בעולם.

(כ"ק אדמו"ר³⁰)

קיום מצות ואהבת לרעך כמוך .. מאחר שגופו נמאם ומתועב אצלו והנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן כו': כי אהבת ישראל – הקירוב וההתאחדות עם זולתו – צריכה להיות בשני

23 רמב"ם סוף הל' חנוכה. 24 זח"ג קנב, א. 25 ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 180. 26 זח"ג קכד, ב – הובא לקמן באגה"ק רסכ"ו. 27 ראה זח"ג עג, א. לקו"ת ויקרא ה, ג. נצבים מו, א. אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ס"ע תקלג ואילך. 28 עוד בענין שייכות אהבת ישראל לפנימיות התורה, תורת החסידות, שאהבת ישראל היא אחד מיסודות העיקריים של תורת החסידות – ראה בהנסמן לעיל הערה 9. 29 זח"ב קסא, סע"א ואילך. 30 לקו"ש חכ"ח ע' 253. 31 תו"מ חל"ט ע' 204. ליקוטי ביאורים ע' קצו. „ספר הערכים – חב"ד“ ח"א ע' תרכב.

והנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן

התאחדות כ"כ כמו בחכמה ובינה [וכמ"ש⁴⁵ "עשרים שנה ושבע שנים", שבתית, "עשרים" דקאי על חו"ב כתיב, "שנה" לשון יחיד, ובתיבת, "שבע" דקאי על זו"ן כתיב, "שנים" לשון רבים⁴⁶].

ומזה מוכן שבכחי נפש ורוח (שהן מבחי מלכות וז"א) יש חילוקי מדריגות בין הנפשות והרוחות, שזה גבוה מזה. וחילוקי מדריגות אלו הם הן בגדולה והן במעלה ("גדולתן ומעלתן"), כמ"ש באגה"ק⁴⁷ שיש נשמות שהן מבחי חסדים (שהו"ע "גדולה", בחי חסדים המתפשטים⁴⁸), ויש נשמות שהן מבחי גבורות (שהו"ע "מעלה", לשון העלאה).

ומאחר שזו"ן הם "נגלות" [כמ"ש⁴⁹ "והנגלות", ו"ה נגלות"⁵⁰ (שאותיות ו"ה הם בחי זו"ן), וכתבי⁵¹ "כי שאל נא לימים ראשונים", דקאי על זו"ן כידוע, היינו שבזו"ן שייך בחי שאלה⁵²] – שייך ענין הידיעה בחילוקי המדריגות שבהן, היינו שיכולה להיות הידיעה שהנפש והרוח של פלוני גבוהות מהנפש והרוח של חברו.

וזהו מ"ש אדה"ז, "והנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן באלקים חיים": אף ש, הנפש והרוח (זו"ג) עצמן שייך בהן בחי הידיעה (כנ"ל), מ"מ, "בשרשן ומקורן⁵³ באלקים חיים", בחי בינה⁵⁴ – "מי יודע גדולתן ומעלתן", כי בינה (הנקראת, מ"י⁵⁵)

[ויש לומר בדרך אפשר, שבזה מוסיף אדה"ז על פתגם הרב המגיד³⁶ שיש לאהוב רשע גמור כמו צדיק גמור – כי פתגם זה הוא עדיין מצד הכנה והשגה, ויש בו מדידה והגבלה (כדמוכח מלשון הפתגם גופא – דנחית לחילוקי המדריגות בין צדיק לרשע, וע"ז אומר שצריך לאהוב רשע גמור כמו צדיק גמור), ואילו אהבה עצמית ("כמוך" ממש) אינה במדידה והגבלה, ואין בה חילוקי מדריגות כלל].

(כ"ק אדמו"ר³⁷)

ומ"מ אין אהבת ישראל מגעת ממש לאותה המדה שהאדם אוהב את עצמו³⁸, ואינה אלא באופן של "כמוך" – בכ"ף הדמיון, שהרי על"פי תורה³⁹ "חייך קודמין" (והיינו לפי שאף שמצד הנשמה "כולן מתאימות כו", מ"מ "הגופים מחולקים"⁴⁰). וזהו שאהבת ישראל היא דוגמת אהבת אחים (כנ"ל), שקורבת האחים אינה כקורבת האדם לעצמו, ש"אדם⁴¹ קרוב אצל עצמו⁴².

(כ"ק אדמו"ר⁴³)

והנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן באלקי חיים: "הנפש והרוח קאי על בחי ז"א ומלכות (כי נפש היא ממלכות ורוח היא מז"א⁴⁴), שבהם יש בחי חסדים וגבורות, ואין בהם בחי

42 ראה סה"מ תרל"ז שם: "קורבה זו [שאדם קרוב אצל עצמן] הוא יותר קרוב מכלו הקרוב אפי' ראשון בראשון, דהיינו שני אחים או אב ובנו, שהרי גם להאב או להאח לא יהי' מושג השכל ע"י מחשבתו, כי אם לגבי עצמו לבד. והיינו כי השני קרובים דאב ואח ה"ה דבר נוסף על עצמותו, אבל היותו קרוב לגבי עצמו אין שום דבר נוסף כלל על עצמותו". (43) לקו"ש ח"י ע' 148. סה"ש תש"ג ח"א ע' 215 הערה 37. ח"ב ע' 639 והערה 67. (44) ראה ספר הגלגולים פ"א. ובכ"מ. (45) ר"פ חיי שרה. (46) ראה זח"א כגז, א. (47) סי"ג (עיי"ש). (48) ראה לקמן שעויהו"א פ"ד. סידור עם דא"ח מז, א. ועוד. (49) נצבים כט, כת. (50) תי"ז תי"ע (קכט, א). מאו"א אות ב"ית סני"ו. לקו"ת פקודי ג, ב ואילך. מאמרי אדה"ז תק"ע ס"ע קלו ואילך. המשך תרס"ו ע' רעו. ועוד. (51) ואתחנן ד, לב. (52) ראה זח"א קמא, ב. ח"ב צג, א. אוה"ת וירא תשס"א, א. תשס"ב, ב. ואתחנן ע' קסד ואילך. תצא ע' תתקכב. המשך תע"ב ח"ב ע' א"פו ואילך. ועוד. (53) ובי' הלשונות, "שרשן ומקורן" הם כנגד בי' הלשונות "גדולתן ומעלתן". (54) ראה פרדס שכ"ג (שער ערכי הכינויים) פ"א ערך אלקים חיים. מאמרי אדה"א מצ צברים ח"ד ע' א'קסח (וש"ג). אוה"ת יתרו ע' תתצא. (55) ראה זח"ב קיז, א. לקו"ת פקודי ז, א. ובכ"מ.

36 הובא בסה"ש הי"ש"ת ע' 117. וראה גם תומר דבורה פ"ב: "ירגיל עצמו להכניס אהבת בנ"א בלבו ואפילו הרשעים כאילו היו אחיו ויותר מזה". שבת מוסר רפ"ז (בשם מרז"ל): "אין שלום אמר ד' לרשעים מכאן שהקב"ה אוהב את הרשעים". (37) לקו"ש ח"ב ע' 300. ע' 435 ואילך. ח"ט ע' 159. חט"ו ע' 90. ח"י ע' 222 הערה 65. (38) המשך וככה תרל"ז פ"ב (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תקעד). (39) נדרים פ, ב. ב"מ סב, א (והובא באגה"ק סט"ו) – באותה אגרת עצמה שבה מאריך עד כמה יש להרבות במתן צדקה שהיא מדת החסד. (40) אבל י"ל באופן נעלה יותר – שע"י שעושים גופם טפל ונפשם עיקר (שמצד הנפש הרי כולם מיוחדים) נעשים כל בנ"י מציאות אחת ממש, גם בנוגע לעצם מציאותם [ולא שהם מיוחדים רק מצד רגש האהבה, אבל בנוגע לעצם מציאותם (חיותם), "חייך קודמין" ו,אדם קרוב אצל עצמו] – "רעך כמוך" בשלימות (ראה גם "לקוטי פירושים" לקמן ד"ה ואב). וי"ל שגם מה ש,חייך קודמין" אינו שולל שלימות זו ד,רעך כמוך", אלא ע"י ש,חייך קודמין" (ע"פ דין התורה) ניתוסף בשלימות ד,רעך כמוך" (מכיון שכל ישראל חד). וכן מובן לאידך גיסא, שע"י "ואהבת לרעך כמוך" לא חסר כלום בהאוהב, כי כל ישראל חד, וע"י הוספה ב,רעך" ניתוסף גם אצלו. ועצ"ע. (41) סנהדרין ט, ב. וש"ג.

ליקוטי אמרים

פרק לב

תטו

שכולן מתאימות: ע"ד לשון הכתוב – שה"ש ד, ב. ו, 61. אב א' לכולנה: ע"ד לשון נקראו כל ישראל אחים: תצא כב, ב. יחזקאל יח, יח וברד"ק.

באלקי' חיים. בשגם שכולן מתאימות ואב א' לכולנה ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם הכתוב – מלאכי ב, יו"ד.

אלא) שיתכן שהקב"ה מרוצה מפלוני יותר ממה שמרוצה ממנו.

(כ"ק אדמו"ר⁶³)

מי יודע גדולתן ומעלתן .. בשגם שכולן מתאימות ואב א' לכולנה ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש: מתחיל במדרגת אהבת הזולת שנקל יותר להשיגה – „כי מי יודע גדולתן ומעלתן כו"; אבל מכיון שסוף-סוף הרי זו ג"כ אהבה התלוי במעלה – מוסיף ומבאר „שכולן מתאימות ואב אחד לכולנה .. אחים ממש".

(כ"ק אדמו"ר⁶⁴)

הטעם שאינו מסתפק בכך ש„כולן מתאימות ואב א' לכולנה", אלא מקדים „מי יודע גדולתן ומעלתן כו" – כי, אהבת כאו"א מישראל צריכה להיות (לא רק מצד היותו חלק מכלל ישראל המוסיף שלימות בכלל ישראל, אלא גם) מצד מעלתו בתור פטר.

וגם אהבה זו היא „כמוך" ממש – ע"ד איברי גוף אחד, שאף שכל אחד הוא אבר בפני עצמו (ומוכרח להיות כן), הרי הם אברים של אותו גוף, ולכן גם במקום שבו ניכר רק ענינו הפרטי של אבר זה (ולא מה שמשלים את כללות הגוף), מחובר הוא עם כל האיברים לגוף אחד⁶⁵.

(כ"ק אדמו"ר⁶⁶)

בשרשן ומקורן באלקי' חיים. בשגם שכולן מתאימות ואב א' לכולנה: „שרשן ומקורן באלקים חיים" – הוא בבינה (כנ"ל⁶⁷); „בשגם שכולן מתאימות" – הוא בדעת עליון, שבין חכמה ובינה [וזהו ש„בשגם" בגימטריא „משה", שהוא בחי' דעת, וכמבואר לקמן⁶⁸ ש„כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחי' משרע"ה .. שממשיך בחי' הדעת לכללות ישראל"], קו האמצעי; „ואב א' לכולנה" – הוא בחכמה, הנקראת „אב".

(מוהר"צ אבי כ"ק אדמו"ר⁶⁸)

63) תו"מ תשמ"ב ח"ג ע' 1204. 64) אגרות קודש חכ"ג ע' רמד. 65) ראה „ספר הערכים – תב"ד" ע' אברים ס"א (ח"א ע' פט ואילך). וש"נ. 66) לקו"ש ח"ה ע' 116. 67) „לקוטי פירושים" לעיל ד"ה והנפש והרוח (הא). 68) פמ"ב.

היא למעלה מהשגה [וכמ"ש⁵⁶ „שלה תשלח את האם", היינו שבחי' בינה (אם") היא למעלה מהשגה⁵⁷].

(מוהר"צ אבי כ"ק אדמו"ר⁵⁸)

והנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן: משמע שאפשר שיהי' אדם מישראל שכמו שהוא למטה בעוה"ז אין בו מעלות כלל (מלבד עצם בריאתו ע"י הקב"ה), ולכן הענין דאהבת ישראל בנוגע אליו הוא רק לפי ש„הנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן" (דאל"כ הי' לו לומר שצריך לאהבו משום שגם כמו שהוא למטה בעוה"ז בודאי יש בו מעלות, אלא שאינן ניכרות בחיצוניות). ואין זה סותר למאמר בן זומא⁵⁹ „איזהו חכם הלומד מכל אדם" – כי אפשר שהלימוד מאדם זה הוא בעיניו שאין בהם (בהכרח) כדי לעורר אהבה אליו, כמו חכמת הרפואה או התכונה וכיו"ב.

(כ"ק אדמו"ר⁶⁰)

והנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן באלקי' חיים בשגם שכולן מתאימות ואב א' לכולנה .. רק שהגופים מחולקים: „הגופים מחולקים" – כולל שני ענינים: (א) שכאו"א מישראל הוא (בחיצוניות) קומה בפ"ע, יש לו רמ"ח איברים בפ"ע וכו'. (ב) שישנם מישראל שגם אינם נוגעים זה בזה, היינו שאין להם כל שייכות זה לזה.

וכנגדם רומז לשני ענינים בביטול החילוק והפירוד שביניהם מצד הנפש האלקית: (א) „הנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן באלקים חיים" – ועי"ז יהי' עכ"פ הנגיעה איש באחיו. (ב) „בשגם שכולן מתאימות ואב א' לכולנה" – ומצד זה הם (לא רק באופן של נגיעה איש באחיו, אלא) מציאות אחת. והם הם שני הענינים דאהבת ישראל ואחדות ישראל.

(כ"ק אדמו"ר⁶²)

מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן: היינו (לא רק שפלוני שוה לו, כדלקמן ש„כולן מתאימות",

56) תצא כב, ז. 57) ראה זח"ב שם. ח"ג רנד, ב. לקו"ת שמע"צ פח, סע"ד. אוה"ת תצא שם. 58) לקוטי לוי"צ לתניא ע' יג. 59) אבות רפ"ד. 60) שיחת ש"פ קרח תש"מ. 61) אבל שם – „שכולם", אף שגם שם מדבר בלשון נקבה (מתאימות). 62) „רשימות" חוברת טו ע' 3 ואילך. תו"מ תשד"מ ח"ב ע' 664.

בה' אחד רק שהגופים מחולקין'. ולכן העושי' גופם עיקר

— „ואב א' לכולנה“, היינו שבאביהן ושרשן מתאחדות „כולנה“ למציאות אחת.

והיינו שב„אב“ גופא ישנן ב' מדריגות: ישנה מדריגה שבה ישנם גם פרטים (אלא שכל הפרטים הם בהתכללות), ועל זה קאי מ"ש „מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן... כולן מתאימות“; וישנה מדריגה שבה אין פרטים כלל, ועל זה קאי מ"ש „ואב א' לכולנה“.

(כ"ק אדמו"ר 77)

או לאידך גיסא: „כולן מתאימות“ הוא למעלה מ„אב אחד לכולנה“, כי בלשון „כולן מתאימות“ נרמז „שורש נפשם בה' אחד“ — בחי' העצם שלמעלה מהתחלקות⁷⁸ (אלא שהעצם נמשך ובא בכמה חלקים, אבל בכל מקום הוא אותו העצם), שלמעלה מ„אב אחד“ — בחי' חכמה, שהיא מקור ההתחלקות⁷⁹.

(כ"ק אדמו"ר 80)

כולן מתאימות ואב א' לכולנה. מצד שורש נפשם בה' אחד רק שהגופים מחולקין: אף שאדה"ז כותב שענין זה הוא „מצד שורש נפשם בה' אחד“ — א"א לומר שהכוונה היא רק שבשרשן הן בהשוואה אחת, שהרי ענין זה אינו מיוחד בנשמות דוקא, אלא גם כל ההשתלשלות היא בהשוואה אחת בשרשה ומקורה, כנודע.

וצ"ל שכוונתו היא ש„מצד שורש נפשם בה' אחד“ מתאימות הנשמות גם בהמשכתן למטה⁸¹, כי אף שהנשמות יורדות מעולם לעולם בעולמות בי"ע, עד העולם התחתון שבו מתלבשות בגוף גשמי בעולם התחתון — מ"מ אינן משתנות בעצם מהותן, אלא בכל מקום ובכל עולם הן באותה המהות ממש, שהן אלקות בעצם [משא"כ ההארה האלקית המתלבשת בעולמות, שבירידתה ממדריגה למדריגה משתנה

ש"פ נצבים תשל"ז. תו"מ תשמ"ו ח"ב ע' 411. (78) ראה גם „לקוטי פירושים“ לעיל ד"ה כולן מתאימות (הא). וראה אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' תקכד: „הנפשות אוהבים זה את זה להיותם אחד ממש מצד העצם דאלקות שהוא העצמות בה' הכוללם וזה הבנת מאמר... הנפשות מתאימות“ (79) ראה גם „לקוטי פירושים“ לעיל ד"ה בשרשן. (80) לקו"ש ח"א ע' 73 הערה 35. תו"מ חכ"א ע' 97. (81) וכן מוכח מזה שענין זה הובא ע"י אדה"ז בנוגע לפועל בעולם הזה, בהנהגתו של איש פרטי ביחס לאיש פרטי חברו (כ"ק אדמו"ר — תו"מ ח"ב ע' 142).

„אלקים חיים“ — בינה, ששם הנשמות חלוקות זו מזו, אבל עכ"פ „מי יודע גדולתן ומעלתן“, כולן מתאימות ואב א' לכולנה“ — כתר וחכמה (מפי הר"ש הלוי לויטין).

(כ"ק אדמו"ר 69)

כולן מתאימות — מצד בחי' הרצון, ואב א' לכולנה — מצד בחי' החכמה.

(כ"ק אדמו"ר 70)

כולן מתאימות ואב א' לכולנה: ומה שיש חילוקי מדריגות בנשמות — אין זה אלא בהגילויים, דהיינו בכחות הגלויים שבנשמות, השגה ואהבה ויראה כו', שבזה „אין דעותיהם שוות“⁷¹; אבל בעצם מהותן, דהיינו מצד בחי' יחידה שבנפש, עצם הנפש שלמעלה מבחי' התחלקות — כולן שוות ואין בהן בחי' התחלקות כלל.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב 72)

ובפרטיות — „כולן מתאימות“ היינו בשורש שרשן, כמו שהן בבחי' חכמה דאצילות (כדייק הלשון „אב א' לכולנה“), אבל בבי"ע הן מחולקות. והתחלת ההתחלקות היא מהמדות, כידוע⁷³ שששים ריבוא נשמות ישראל נמשכות ממש המדות.

ובאמת התחלקות השגתן היא מהחכמה ולמטה (כדאיתא בתו"א⁷⁴), אלא שבאצילות, ובפרט מצד החכמה, ה"ז בבחי' „הוי' אחד“, היינו שגם לאחר ההתחלקות ה"ה בבחי' יחוד והתכללות⁷⁵. וזהו עיקר הכוונה במ"ש „כולן מתאימות“, דהיינו כמו בענין ההתכללות שמצד התיקון — שבכאו"א יש מעלה גדולה שאין בחברו, ומשום זה הם מקבלים זה מזה מבלי אשר ימצא ראש וסוף כו'.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב 76)

כולן מתאימות ואב א' לכולנה: „כולן מתאימות“ — אבל עדיין מחולקות כאו"א בפ"ע; ועוד יותר מזה

(69) „מראה מקומות, הגהות והערות קצרות“ (70) לקו"ש ח"א ע' 16. (71) ראה ברכות נח, א. א. סנהדרין לת, א. ועוד. (72) סה"מ תרנ"א ס"ע קכג ואילך. הוספות לסה"מ תרס"ח ע' רפ. סה"מ תרס"ט ע' עג. (73) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ו ח"ב ע' תלח ואילך. מאמרי אדה"מ במדבר ח"א ע' כט ואילך. אוה"ת בלק ע' תתקנ. סה"מ תרל"ג ח"ב ע' שפז ואילך. (74) מג"א צת, א. (75) ראה בארוכה סה"מ תרנ"ט ס"ע רכו ואילך. (76) סה"מ תרס"ד ע' ע. (77) הגהות לשיעורים בספר התניא (כת"ק) — נדפסו (בחלקו) ב„שיעורים בספר התניא“ ע' 378 ואילך. שיחת

ומאחר שכל אחד מבני" הוא דבר אחד עם הקב"ה – נעשים עי"ז כל בני" (גם בהיותם למטה) דבר אחד ממש, „כולנו כאחד“.

(כ"ק אדמו"ר 907)

ואב א' לכולנה ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם בה' אחד: צריך ביאור: מדוע כותב אדה"ז רק ש, „אב אחד לכולנה ולכן נקראו כל ישראל אחים“ [דמשמע שרק ה, „אב“ (שורש ומקור) שלהם הוא אחד, אבל ישראל עצמם (כפי שהם במקומם) מחולקים זה מזה („לכולנה“ – לשון רבים), אלא שהם כמו „אחים ממש“⁸¹], ולא הביא אופן נעלה יותר (לכאורה) באחדות ישראל – ש, „כל ישראל גוף אחד הן“⁸², „קומה אחת שלימה“⁸³, היינו שהם מציאות אחת ממש, ואין בהם (גם כפי שהם במקומם) גם ההתחלקות של אחים?

ויש לומר הביאור בזה:

מ"ש אדה"ז „ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש“ – אין כוונתו בזה להגדיר מהות ודרגת האהבה (שאהבת ישראל צ"ל כאהבת אחים ותו לא), אלא רק להביא הוכחה לזה ש, „אב אחד לכולנה“ (לכל הנשמות). אבל דרגת האהבה שעלי מדובר בתניא (הבאה מזה ש, „אב אחד לכולנה“) – היא למעלה יותר (לא רק מאהבת אחים⁸⁴, אלא) גם מזה ש, „כל ישראל גוף אחד הן“, ולכן לא הזכיר אדה"ז ענין זה בתניא.

הסברת הענין:

הטעם שהביא אדה"ז את ענין אחדות נפשות ישראל בשרשן ומקורן („אב אחד לכולנה“) – הוא כדי לבאר שגם האהבה דישראל במקומם יכולה להיות כתוצאה מהרגש ה, „התאמה“ והאחדות (של כל נפשות ישראל)

מהותה, ואינה באותה המהות כמו שהיתה במדריגה שלמעלה ממנה].

וזהו שמסיים אדה"ז „רק שהגופים מחולקים“, היינו ששולל ענין האחדות רק מהגופים, אבל הנשמות מתאימות הנה גם בהמשכתן למטה.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב 82)

אדה"ז גילה שכל הנשמות מתאימות אפילו בהתגלותן⁸⁵. והיינו, שאף שיש שינויים במדריגתם ובהנהגתם של בני", מבין-תורה ועד בעל-עגלה פשוט כו' – הרי חילוקים אלו הם לפי שכל נשמה נשלחה לעוה"ז כדי למלא שליחות מסוימת שהוטלה עלי' ע"י הקב"ה, ומצד כח המשלח – הרי כולן שוות⁸⁴.

(כ"ק אדמו"ר מוהררי"צ 85)

וזהו ביאור לשון אדה"ז, שאינו מסתפק במ"ש „ואב אחד לכולנה“, אלא מוסיף „שכולן מתאימות .. מצד שורש נפשם בה' אחד“:

(א) „כולן מתאימות“ – ולא כמו אב שיש לו הרבה בנים, שכל אחד מהם הוא מציאות לעצמו, אלא שיש להם אב אחד;

(ב) „מצד שורש נפשם בה' אחד“ – היינו שזה שבני" הם בניו של הקב"ה („אבינו שבשמים“), אין זה כמו באב ובן למטה, שהבן נעשה מציאות נפרדת מאביו ואמו (כדקיי"ל⁸⁶ ש, „אבדתו ואבדת אביו אבדתו קודמת“, מאחר ש, „חייך קודמין“⁸⁷), אלא הם עומדים באחדות עם הקב"ה גם בהיותם למטה (וכמאמר אדה"ז⁸⁸: „א איד ניט ער וויל און ניט ער קען זיין אפגעריסן פון ג-טליכקייט“), מאחר שהנשמה (גם בהיותה מלובשת בגוף) היא „חלק אלוהה ממעל ממש“⁸⁹, והחלק הוא דבר אחד עם הכל⁸⁵.

85) סה"ש התש"ד ע' 153 ואילך. 86) ב"מ לג, א (במשנה). רמב"ם הל' גולה ואבדה פ"ב ה"א. טוש"ע חו"מ סרס"ד ס"א. וראה גם לקו"ת דרושים ל"ה סב, ד. 87) נסמן לעיל הערה 39. 88) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' שפד (נעתק ב, „היום יום“ כה תמוז). שם ע' תקמו (נעתק ב, „היום יום“ כא סיון). 89) לעיל פ"ב. 90) שיחת י"ב תמוז תשל"ד. 91) דאע"פ שאהבת אחים אינה כאהבה לאיש זר, אלא היא אהבה עצמית – ובלשון הכתוב (ויצא כטי, יד): „עצמי ובשרי אתה“ – מ"מ הרי הם אישים נפרדים ומחולקים. 92) ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד (ושם הובא משל לזה מב' ידים של גוף אחד) ובקה"ע שם. ועד"ז הוא ברדב"ז להל' ממרים פ"ב ה"ד. אברבנאל יהושע „פרשה שביעית“. ועוד. וראה לקמן אגה"ק סוסכ"ב (ע"פ ס' שופטים כ, יא). שם סל"א. ובארוכה – סהמ"צ להצ"צ מצות אהבת ישראל. 93) לקו"ת ר"פ נצבים – ובכ"מ. וראה בפרטיות לקו"ש ח"ל ע' 218 ואילך.

94) ראה גם „לקוטי פירושים“ לעיל ד"ה קיום ובהערה 40.

82) סה"מ תער"ב-תרע"ו ע' נ. 83) וצע"ק* (כ"ק אדמו"ר – הערה לסה"ש שם). 84) ויש להוסיף בביאור הענין – ע"פ המבואר בהמשך וככה תרל"ו (פ"ט ואילך) בענין „יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העוה"ב“ (אבות פ"ד מ"ז), שענין השכר בעוה"ב הוא שבו מתבטא תענוג הנבראים, ואילו בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מתבטא הנח"ר של הקב"ה, ותענוג בורא הוא למעלה מתענוג נברא. וזוהו מובן בעניננו – שהחילוקים בין בני" הם מצד סדר השתלשלות העולמות והנבראים (או מצד סדר השתלשלות דקדושה, שלמעלה מסדר השתלשלות העולמות), ואילו ההשתוות שלהם („כולן מתאימות“) היא מצד כח המשלח, כח הבורא, שאצלו לא שייך ענין ההתחלקות, שהרי הוא וכל עניניו הם חד (ראה לקמן שעה"ה פ"ח) (כ"ק אדמו"ר – תו"מ חכ"ח ע' 219 ואילך).

* לכאורה הכוונה – שאין זה מפורש בתניא.

ונפשם טפלה אי אפשר להיות אהבה ואחזה אמיתית

ב' דרגות: מצד „שורש נפשם“, גילוי שורש הנשמה שלמעלה מהנשמה המלוכשת בגוף – כל ישראל הם אחים; וע"י גילוי עצם הנשמה, שלמעלה גם מדרגת הנשמה שלמעלה מהתלבשות בגוף – הרי הם „כאיש אחד“⁹⁵, שהיא מדרגה נעלית עוד יותר.

(כ"ק אדמו"ר¹⁰⁶)

האחדות הנעשית בישראל ע"י עצם הנשמה שמתגלית בהם – היא כמו דבר נוסף על מציאותם, ולכן אחדות זו היא ע"י שעושים נפשם עיקר וגופם טפל (כמבואר בפנים); אבל ע"י גילוי עצם הנשמה כמו שהיא מושרשת בהעצמות – גם הצירור דכחות הגלויים הוא אחד עם העצם, ולכן ע"י אחדות ישראל היא בכל עניניהם, גם בענינים השייכים לגוף.

(כ"ק אדמו"ר¹⁰⁷)

מצד שורש נפשם בה' אחד: שכמו שהוי' הוא אחד, כך נשמות ישראל הם „גוי אחד“²¹.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב¹⁰⁸)

שורש נפשם בה' אחד: וכמבואר בדא"ח אשר שורש הנשמות הוא למעלה אפילו מתומ"צ, וכמארז"ל¹⁰⁹, „מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר“, ואפילו לתורה, כמ"ש „דבר אל בני ישראל“.

(כ"ק אדמו"ר¹¹⁰)

רק שהגופים מחולקין: כלשון זה כתב הרדב"ז בפירושו לרמב"ם הל' ממרים פ"ב ה"ד¹¹¹, עיי"ש.

(כ"ק אדמו"ר¹¹²)

העושים גופם עיקר ונפשם טפלה אי אפשר להיות אהבה ואחזה אמיתית ביניהם: ואעפ"כ מחוייבים גם הם בקיום מצות „ואהבת לרעך כמוך“ (שהוא חיוב על כאו"א, בכל זמן ובכל מקום), כי בפנימיות ובאמיתיות – עיקר מציאותו של כל איש

לה' אלקיכם“ (ואולי הכוונה לציין ששם נקט „כאחים“, ולא „אחים ממש“). (103) ושם: „כי אנשים אחים אנתו“, ובפרש"י: „קרובים, ומדרש אגדה דונון בקלסתר פנים“ (104), „שיעורים בספר התניא“ ע' 379 הערה 3. (105) פרש"י יתרו יט, ב. (106) תו"מ סה"מ ח"ג ע' שז הערה 72. (107) תו"מ סה"מ שם ע' מב. (108) סה"מ תרנ"א ס"ע קכג ואילך. (109) בר"פ א, ד. (110) אגרות קודש ח"ה ע' קעג. (111) ושם: „אנו רואין את כל ישראל כאילו הם גוף אחד, ואף על פי שגופין מחולקין הם, כיון שנשמותיהם ממקום אחד חוצבו הרי הם כגוף אחד, כי הנשמה היא עיקר“. (112) לקו"ש ח"ל ע' 218 הערה 37.

כפי שהיא מצד „שורש נפשם בה' אחד“⁹⁵. וכדיוק לשון אדה"ז לקמן, ש„אהבה ואחזה אמיתית“ באה ע"י שהאדם (לא רק מגביר נפשו על הגוף⁹⁶, אלא) מגביר ומעלה את הנפש „מעלה מעלה עד עיקרא ושרשא כו“⁹⁷, כי ע"י מרגיש שורש נפשו (ה„אב אחד“).

והרי פשוט הוא שאחדות נשמות ישראל בשרשן („אב אחד לכולנה“) היא למעלה מהאחדות ד„כל ישראל גוף אחד“, כי האחדות דגוף אחד אינה אחדות מוחלטת, שהרי יש בה ההתחלקות דאברי הגוף (עד לחילוק מן הקצה אל הקצה – ראש ורגל), משא"כ כפי שנפשות ישראל כלולות בשרשן ב„אב אחד“ – ה"ה למעלה מהתחלקות⁹⁸.

ועאכו"כ מצד אמיתית שורש הנשמה ב„ה' אחד“⁹⁹ (שנשמת כל איש ישראל היא „חלק אלקה ממעל ממש“⁹⁹) – שכשם ש"ה' אחד" הוא פשוט בתכלית הפשיטות¹⁰⁰, למעלה מכל התחלקות, כן הוא בנוגע לנשמות ישראל, שענין האחדות „מצד שורש נפשם בה' אחד“ הוא באופן של נקודה אחת שלמעלה מגדר התחלקות לגמרי.

(כ"ק אדמו"ר¹⁰¹)

לכולנה: תיבת „כולנה“ נמצאת בכתובים: מקץ מב, לו. משלי לא, כט.

(כ"ק אדמו"ר⁶⁹)

נקראו כל ישראל אחים ממש: עיין רמב"ם הלכות מתנות עניים פ"ה ה"ב¹⁰².

(כ"ק אדמו"ר⁶⁹)

אחים ממש: ולא רק „קרובים“ או „דומין“ (כפירוש תיבת „אחים“ בפ' לך לך יג, ח¹⁰³).

(כ"ק אדמו"ר¹⁰⁴)

אחים ממש מצד שורש נפשם: ובפרטיות יש בזה

(95) ראה גם „לקוטי פירושים“ לעיל ד"ה כולן מתאימות (הג'), שהתאמת הנשמות היא גם בהנשכותן. וכן ממשע מלשון אגרות קודש דלעיל הערה 78. (96) ראה גם „לקוטי פירושים“ לקמן ד"ה להגבי. (97) וממשיך: „וגם להמשיך אוא"ס .. במקור נשמות כל ישראל“. ולהעיר ממש לפנ"ז, והנפש הרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן כו". (98) ראה לעיל פ"ב שהנשמה היא כמו בן הנמשך ממוח האב, עיי"ש. (99) ולא רק „אב אחד“ – בחי' חכמה, שהוא מקור להתחלקות (ראה „לקוטי פירושים“ לעיל ד"ה כולן מתאימות (הב)). (100) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"א ה"ו. שם פ"ב ה"ו. (101) לקו"ש ח"ל ע' 72 ואילך. (102) ושם: „כל ישראל .. כאחים הם שנאמר בנים אתם

ליקוטי אמרים

פרק לב

תיט

אהבה .. התלויה בדבר: ע"ד לשון חז"ל – אבות פ"ה מט"ז. ח"ש הלל הזקן: שבת לא, א.

ביניהם אלא התלויה בדבר לבדה. וז"ש הלל הזקן על קיום מצוה זו זהו כל התורה כולה ואיך פירושא הוא כו'. כי יסוד ושורש כל התורה הוא להגביה ולהעלות הנפש על הגוף מעלה מעלה עד עיקרא ושרשא דכל

סתם, אלא ש)מביאה לידי קיום מצוה כזו שהיא כל התורה כולה.

(כ"ק אדמו"ר 121)

וז"ש הלל הזקן על קיום מצוה זו זהו כל התורה כולה. כי יסוד ושורש כל התורה הוא להגביה ולהעלות הנפש על הגוף: כלומר: מ"ש הלל הזקן שמצות אהבת ישראל היא „כל התורה כולה” – כוונתו למצות אהבת ישראל כפי שהיא מצד שרשם של בני שתוכנה הוא „להגביה ולהעלות הנפש על הגוף”, ולא כפי שהדבר נמשך בפועל בנוגע לבני למטה, שבזה לא שייך לומר שמצות אהבת ישראל היא „כל התורה”, כי בנוגע להנהגה בפועל הרי מצד התורה גופא יש בזה גדרים והגבלות¹²².

(כ"ק אדמו"ר 123)

יסוד ושורש כל התורה הוא להגביה ולהעלות הנפש על הגוף: אף שנקט לשון גוף ונפש (וכן כמה פעמים בפרק זה) – בהכרח לפרש כוונתו שגם הנפש שבגוף בכלל „גוף” היא לענין זה, והכוונה בלשון „נפש” היא (גם) להנפש כמו שהיא בשרשה (וככתבו לעיל: „והנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן באלקים חיים”), שרק מצד בחינה זו „אפשר להיות אהבה ואחוה אמיתית” (משא"כ כשהאדם הוא בצירור מציאותו, גם מציאות דנשמה).

(כ"ק אדמו"ר 124)

יסוד ושורש כל התורה הוא להגביה ולהעלות הנפש על הגוף מעלה מעלה .. וגם להמשיך אור א"ם ב"ה בכנסת ישראל: „להגביה ולהעלות” – תנועת הרצוא, ו„להמשיך אור א"ם ב"ה” – תנועת השוב, אשר „על ב' ענינים הללו דרצוא ושוב הוסדה כל עיקר התורה והמצות”¹²⁵.

(כ"ק אדמו"ר 126)

בצירוף מ"מ, ליקוט פירושים, שינויי נוסחאות ע' תריז. 121) הגהה לשיעורים בספר התניא (כתי"ק) – נדפסה (בחלקה) שם ובשיעורים בספר התניא ע' 380. 122) ראה בארוכה „לקוטי פירושים” לקמן ד"ה אמר הלל. 123) שיחת ש"פ קדושים תשכ"ז. 124) לקו"ש ח"ד ע' 1059 הערה 20. 125) לקו"ת חוקת נו, סע"ב. 126) תו"מ תשמ"ט ח"ג ע' 470 הערה 41.

ישראל הוא נפשו האלקית¹¹³, וגם בשכלו מבין כאור"א שנשמתו עיקר וגופו טפל (והחילוק הוא רק עד כמה מתבטא הדבר בעבודתו בפועל).

(כ"ק אדמו"ר 114)

העושים גופם עיקר ונפשם טפלה: מלשון זה משמע שהסדר הנכון הוא להיפך – שצ"ל נשמתם עיקר וגופם טפל. והדיוק בזה – טפל ולא בטל, היינו [לא רק שישנה מציאות הגוף (שענין זה הוא גם כשהגוף בטל – שגם אז הוא מציאות, אלא שהוא מציאות בטלה), אלא] שהגוף הוא באופן של מציאות, אלא שאינו מציאות עיקרית, אלא טפל למציאות הנשמה. ואדרבה – כדי שתהי" „אהבה ואחוה אמיתית ביניהם” יש צורך במציאות הגוף דוקא, שהרי האהבה צריכה להיות נמשכת למטה מטה עד שתורגש בבשר הלב הגשמי. וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר¹¹⁵, שכשם שאהבת ה' צריכה לחדור בבשר הלב, כך צריכה אהבת ישראל לחדור בבשר הלב, באופן ד„שמועה טובה תדשן עצם”¹¹⁶.

(כ"ק אדמו"ר 117)

אדה"ז מדגיש שדוקא הגוף צ"ל טפל, ואינו מזכיר שגם הנפש הבהמית צ"ל טפלה לנפש האלקית, כי (אצל אלו שבמדריגה זו) הנפש הבהמית נגרת אחרי הנפש האלקית ונעשית מציאות אחת עמה.

(כ"ק אדמו"ר 118)

אלא התלויה בדבר לבדה: שאז: (א) מוגבלת האהבה לפי הדבר, (ב) „בטל דבר בטלה אהבה”¹¹⁹.

(כ"ק אדמו"ר 120)

וז"ש הלל הזקן וכו': כוונת אדה"ז בזה – לא לבאר את מאמר הלל (כי אין ענינו בתניא לתרץ קושיות בש"ס), אלא לבאר ענין גדול יותר בהנ"ל – (שלא) זו בלבד ששמחת הנפש מביאה לידי קיום מצוה

113) וראה לקמן אגה"ת פ"ו. קונטרס ומעין מ"ז. 114) לקו"ש ח"א ע' 71 הערה 51. ח"כ ע' 526. 115) ראה סה"מ תרצ"א ע' סב. ויש"נ. 116) משלי טו, ל. וראה גיטין נו, ב. 117) תו"מ חמ"ט ע' 405 ואילך. שיחת ליל ער"ה תשל"ז. 118) תו"מ תנש"א ח"ד ע' 209 בשו"ג להערה 32. 119) אבות פ"ה מט"ז. 120) הגהה לשיעורים בספר התניא (כתי"ק) – נדפסה בתניא

עלמין וגם להמשיך אור א"ס ב"ה בכנסת ישראל כמ"ש לקמן דהיינו במקור נשמות כל ישראל למהוי אחד באחד דוקא ולא כשיש פירוד ח"ו בנשמות דקב"ה לא שריא באתר פגים וכמ"ש ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך וכמ"ש במ"א באריכות: ומ"ש בגמ' שמי שרואה בחבירו שחטא מצוה לשנאותו וגם לומר לרבו

להמשיך אור א"ס ב"ה בכנסת ישראל כמ"ש לקמן: פל"ז ואילך. למהוי אחד באחד: זח"ב קלה, א. דקב"ה לא שריא באתר פגים: זח"א רטו, ב. ברכנו אבינו כולנו כאחד: נוסח תפלת שמו"ע. ומ"ש בגמ': פסחים ק"ג, ב.

כי הפירוד מורה על גסות הרוח והעדר הביטול, ואז „אין אני והוא כו“.

(כ"ק אדמו"ר הזקן 130)

כמ"ש לקמן: עיין פמ"א 131.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ 132)

למהוי אחד באחד דוקא: כלומר: אחדות אוא"ס נמשכת בכנסת ישראל דוקא בהיותה „אחד“, היינו כשיש אחדות בין נשמות ישראל למטה. וראה אגה"ק סל"א 133.

(כ"ק אדמו"ר 134)

וכמ"ש ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך: מעתיק גם הסיום „באור פניך“, לרמז שצ"ל הארת פנים גם בין אדם לחבירו, שהרי „כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם“ 135.

(כ"ק אדמו"ר 136)

ומ"ש בגמ' שמי שרואה בחבירו שחטא מצוה לשנאותו .. היינו בחבירו בתורה ומצוות וכבר קיים בו מצות הוכח תוכיח את עמיתך .. ואעפ"כ לא שב מחטאו וכו': אין לפרש שהטעם לזה (שדין „מצוה לשנאותו“ הוא בחבירו דוקא) הוא מצד החשש שמא ילמד ממעשיו – כי עפ"ז צ"ע: (א) החשש שמא ילמד ממעשיו ישנו בחבירו באיזה ענין שיהי, ולא דוקא „בחבירו בתורה ומצוות“. (ב) כדי שלא ילמד ממעשיו – מספיק שיתרחק ממנו, ואין צורך והכרח שישנאהו. (ג) קשה לומר שיש מצות עשה לשנוא – לא מפני תכונת השנאו, כי אם כדי לשמור עצמו מתקלה! ובפרט שע"פ חסידות הרי זה

להנביא ולהעלו' .. מעלה מעלה .. עד עיקרא ושרשא כו': „להגבי" – למלכות; „ולהעלות“ – לז"א; „מעלה“ – לבינה; „מעלה“ (הב') – לחכמה; „עד עיקרא ושרשא כו“ – לבי' הבחינות שבכתר, אריך אנפין ועתיק יומין.

(מוהר"צ אבי כ"ק אדמו"ר 58)

להמשיך אור א"ס ב"ה בכנסת ישראל .. למהוי אחד באחד דוקא ולא כשיש פירוד ח"ו בנשמות דקב"ה לא שריא באתר פגים כו': להבין ענין זה ביתר ביאור:

ארז"ל 127, „כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם“, כלומר שכל זמן שאינו בטל לגמרי להקב"ה, ומחזיק עצמו לאיזה יש ודבר כל זהו – אין אור ה' שורה ומתגלה בו כביכול.

והנה, הסימן לזה שאדם בטל לגמרי להקב"ה ומכניע את עצמו לפניו ית' – הוא כשנפשו כעפר לכל תהי' (וכמ"ש 128, „נבזה בעיניו נמאס ואת יראי ה' יכבד“), כי מאחר שאינו רואה שום שלימות במעשיו, ועבודת ותפלתו וכל מעשיו פסולים הם בעיניו – הרי כשרואה אדם מישאל, ואפילו קל שבקלים, שגם בו נמצא בודאי דבר טוב (כמארז"ל 129, „אפי' פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון“), הרי הוא אוהב אותו. משא"כ כשתופס את עצמו לאיזה יש ודבר ומגיס דעתו – ממילא נמשך מזה שרואה את גנותו של חבירו.

וזהו שאין הקב"ה שורה כשיש פירוד ח"ו בנשמות,

והערות קצרות. 133) ושם: „כאשר כל הנשמות דבוקות ומקושרות יחד אזי סיבוב והילוך החיות וההשפעה סובב סובב ונעוץ סופן בתחלתן לקשר ולחבר כולן להוי' אחד כו“.

134) הגהות לשיעורים בספר התניא (כת"י) – נדפסו (בחלקו) ב„תניא בצירוף מ"מ, ליקוט פירושים, שינויי נוסחאות“ ע' תרכ. 135) משלי כו, יט. 136) אגרות-קודש ח"י ע' עז.

127) סוטה ה, א. 128) תהלים טו, ד. 129) עירובין יט, א. חגיגה כו, א. 130) „מאמרי אדמו"ר הזקן – אתהלך – לאזניא“ ע' פ ואילך. 131) ושם: „יתכוין ליחד ולדבקה בו ית' מקור נפשו האלקית ומקור נפשות כל ישראל .. ויתכוין להמשיך אורו ית' על מקור נפשו ונפשות כל ישראל לייחדן כו“.

132) קיצורים והערות ע' לו – הובא ב„מראה מקומות, הגהות

ליקוטי אמרים

פרק לב

תכא

הוכח תוכיח את עמיתך:
קדושים יט, יז. עם שאתך
בתורה ובמצות: יל"ש קדושים
רמז תריג – מתדבאר
ספ"ח. כמ"ש בס' חרדים: ראה שם פל"ה (מ"ע מד"ק ומד"ס התלויות בלב פ"א) אות כד.

שישנאהו. היינו בחבירו בתורה ומצות וכבר קיים
בו מצות הוכח תוכיח את עמיתך עם שאתך בתורה
ובמצות ואעפ"כ לא שב מחטאו כמ"ש בס' חרדים

.. אוהב את הבריות וכו': מדברי אדה"ז מוכח
שמצות „ואהבת לרעך כמוך” אינה דוקא ברעך
בתומ"צ. וכן היא שיטת רש"י בפירושו עה"ת, שלא
פי' החידוש ש„רעך” היינו רעך בתומ"צ¹⁴² (כפי'
הרשב"ם עה"פ וכדעת הפוסקים דלקמן), וכדמוכח
ג"כ מפירושו¹⁴³ שרק מסית („את זה”) נתמעט
ממצות ואהבת לרעך כמוך¹⁴⁴. וכן מפורש ברמ"ה¹⁴⁵:
„וכל היכא דכתיב רעך משמע ישראל ואפילו רשע¹⁴⁶
כו”.

והנה יש פוסקים¹⁴⁷ ש„ואהבת לרעך כמוך” פירושו
רעך בתומ"צ¹⁴⁸ (ורשע מותר או מצוה לשנאותו¹⁴⁹).
אבל כבר העירו באחרונים¹⁵⁰ מהא דילפינן¹⁵¹
מ„ואהבת לרעך כמוך” – „ברור לו מיתה יפה”,
היינו שכולל גם רשע (המחוייב מיתה). ומוכח מזה
דהא דמצוה לשנוא רשע הוא לא מפני שנתמעט
מהלשון „ואהבת לרעך כמוך”, אלא הוא ציווי פ"ע
(הנלמד מהכתוב¹⁵² „יראת ה' שנאת רע”¹⁵³ לשנוא
רשע (אלא שבדרך מניילא מצות „ואהבת גוי” בכל
הפרטים היא רק לרעך בתומ"צ)¹⁵⁴.

(כ"ק אדמו"ר¹⁵⁵)

ויטרי לאבות פ"ב מ"א) „ואהבת לרעך כמוך בעושה מעשה
עמך”. אבל ממש שם לפנינו „ושנוא את האפיקורסין והמסיתים
כו” מוכח שאין כוונתו לסתם רשעים, כי אם לסגים הנ"ל. וכ"כ
באוה"ח קדושים יט, יח. ולהעיר גם מחינוך מצוה רלח, שהביא
על המצוה לשנוא רשע את הכתוב, משנאיך ה' אשנא גוי", דקאי
על מינים ואפיקורסים (כמ"ש במנ"ח שם). (149) פסחים ק"ג, ב.
(150) מהר"ם שיק תרי"ג מצות מצוה רמד. הרי"פ פערלא
לסהמ"צ רס"ג מ"ע יט (קמג, ד ואילך). (151) סנהדרין מה, א.
וש"נ. (152) משלי ח, יג – הובא בפסחים שם. (153) ואולי
גם פוסקים הנ"ל סמכו בעיקר על פסוק זה, שהביאו (סמ"ג ויראים
שם) מפסחים שם. (154) ראה גם „לקוטי פירושים” לקמן ד"ה
וגם המקורבים (הא'). (155) „לקוטי ח"ו ע' 275. ח"ו ע' 217
הערה 17. ע' 219 הערה 38.

סומך (רק) על מ"ש במק"א הקודם לזה ולא על מ"ש לאח"ז (יד מלאכי
כללי הרמב"ם כו' אות ו').

ועד"ז בשו"ע אדה"ז (או"ח סקניו ס"ה) הביא רק ש„מצוה על כל אדם
לאהוב את כאו"א כגופו”, והשמט (המובא במג"א שם) שהוא דוקא
רעך בתומ"צ ולא רשע (ורק בחו"מ הל' עוברי דרכים כו' ס"ט הביא
דמצוה לשנוא רשע).

מזיק (ע"י שנאתו) בודאי את חבירו, משום שפ"ק הצלת
עצמו מנזק שיוכל לבוא רק באם לא ילחם ביצרו
כדבעי.

[ולגבי החשש שמא ילמד ממעשיו, הרי (כנ"ל) יש
עוד דרך למנוע חשש זה – ע"י שיתרחק ממנו,
כמארז"ל¹⁵⁷ „אל תתחבר לרשע” (דקאי על כל רשע,
ולאו דוקא חבירו ועמיתו בתומ"צ), אלא שבתניא
כאן לא קאי בענין זה].

אלא צ"ל שהטעם הוא לפי שב„חבירו בתורה
ומצוות” הרי אפילו „שגגת תלמיד עולה זדון”¹⁵⁸,
ומצד הזדון „מצוה לשנאותו” (אלא דמ"מ „עולה
זדון” גרידא אינו מספיק, ולכן ה„מצוה לשנאותו”
היא דוקא לאחר ש„כבר קיים בו מצות הוכח תוכיח
.. ואעפ"כ לא שב מחטאו”, שאז הרי זה זדון
בפירושו). משא"כ „מי שאינו חבירו” בתומ"צ – הרי
זדונותיו כשגגות¹⁵⁹ (כנ"ל¹⁶⁰), ולכן אין לשנאותו.

(כ"ק אדמו"ר¹⁶¹)

ומ"ש בגמ' שמו שרואה בחבירו שחטא מצוה
לשנאותו .. היינו בחבירו בתורה ומצות .. אבל
מי שאינו חבירו .. הנה ע"ז אמר הלל הוקן הוי

(137) אבות פ"א מ"ז. (138) שם פ"ד מ"ג (לכמה גרסאות –
ראה מדרש שמואל שם). וראה ב"מ לג, ב. (139) ב"מ שם.
(140) ספ"ל. (141) הגהה לשיעורים בספר התניא – נדפסה
(בחלקה) ב„שיעורים בספר התניא” ע' 382 ואילך (ובהערה 8).
(142) ועד"ז עה"פ (קדושים יט, יז) „לא תשנא את אחיך בלבבך”
לא פי' דקאי על אחיך בתומ"צ (ראה יראים סל"ט בס' יראים
השלם – סקצ"ה). תדבאר ספ"ח הובא ביל"ש (ואוה"ח) עה"פ.
ועוד. (143) פ' ראה יג, ט (מספרי עה"פ). (144) וראה
„לקוטי פירושים” לקמן ד"ה הוכח תוכיח. (145) סנהדרין נב,
ב. (146) ולהעיר מפי' ה' ברמ"ה שם: „ויש לפרש רעך לשון
רעים שבך כו”.

(147) סמ"ג עשין ט. הג"מ להל' דעות פ"ו ה"ג.
וראה רמב"ם הל' אבל רפ"ד*. יראים סל"ח (בס' יראים השלם –
סרכ"ז). ועוד. (148) ולהעיר מאדר"ג ספט"ז (כגירסת מחזור

* ושם: „ואהבת לרעך כמוך, כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם
לך אחרים, עשה אתה אותן לאח"ך בתורה ובמצוות”.

אבל להעיר שבמקומו (הל' דעות פ"ו ה"ג) סתם הרמב"ם „לאהוב את
כאו"א מישראל כגופו” (ועד"ז בנימין המצות בריש ספר היד: „כל בני
אדם בני ברית” – בלי כל הגבלה. וגם זה מוצוה לשנוא רשע – לא
כתב במקומו (בהל' דעות) כי אם בהל' רוצח (בסופו), וידוע שהרמב"ם

אבל מי שאינו חבירו ואינו מקורב אצלו הנה ע"ז אמר הלל הזקן הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום וכו' אמר הלל הזקן: אבות פ"א מ"ב.

בנוגע ל"עמיתך", "עם שאתך בתורה ומצוות", ולא שדרשה זו היא רק תנאי באיסור אונאת חבירו) – ראה רמב"ם הל' דעות פ"ו¹⁶¹. שו"ע או"ח סתר"ח¹⁶². שו"ע אדה"ז שם¹⁶³. שו"ת מנחת יצחק ח"ד סע"ט פ (וש"ג). ועוד.

(כ"ק אדמו"ר¹⁶⁴)

אבל מי שאינו חבירו ואינו מקורב אצלו: "שאינו חבירו" – בתומ"צ (ולכן אין לשנאותו¹⁶⁵), "ואינו מקורב אצלו" – באיזה ענין שיהי' (ולכן אין חשש שילמד ממעשיו¹⁶⁶).

(כ"ק אדמו"ר¹⁶⁷)

ע"ז אמר הלל הזקן הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום וכו' אוהב את הבריות ומקרבן

יקבלו דבריו אין להוכיח. ואשר אמרו עד נזיפה, מדבר כשהבן מוכיח את האב או האב את הבן או אחיו .. לפי שלבו גם בו ואוהבו, רק בדברים קשים אינו יכול לסבול .. אבל אם הי' איש אחר שאם יוכיחנו וישנאנו .. וגם ינקום עד שיבא לידי רע יותר, אין להוכיחו¹⁶⁰. קיצורים והערות ע' לו ואילך – הובא ב"מראה מקומות, הגהות והערות קצרות". (161) ה"ז (ושם: "הוראה חבירו שחטא .. מצוה להחזירו למוטב .. שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך"). (162) ס"ב בהג"ה (ושם: "בכל דבר איסור .. אם מפורש בתורה מוחין בידם, ואם יודע שאין דבריו נשמעין לא יאמר ברבים להוכיחן רק פעם אחת .. אבל ביחיד חייב להוכיחו עד שיכנו או יקללנו"). (163) ס"ה (ושם: "דבר שאיסורו מפורש בתורה, אע"פ שידוע לנו שהחוטא הזה לא יקבל ממנו אף אם נודיע לו האיסור, אע"פ צריך למחות בידו .. ומכל מקום לא יוכיחנו ברבים אלא פעם אחת .. אבל חייב להוכיחו ביחיד אפילו מאה פעמים עד שינוזף בו החוטא"). (164) לקו"ש ח"ו ע' 275. ח"א ע' 179 הערה 22. (165) ראה, לקוטי פירושים" לעיל ד"ה ומ"ש בגמ' (הא'). (166) לכאורה הכוונה – שמי שהוא מקורב אצלו, אף שאסור לשנאותו (אם אינו חבירו בתומ"צ), מ"מ לא שייך בו מאמר הלל הזקן, "הוי מתלמידיו של אהרן .. ומקרבן כו", אלא אדרבה – צריך להתרחק ממנו שלא ילמד ממעשיו, כמארז"ל, "אל תתחבר לרשע" (ראה, לקוטי פירושים" לעיל שם). (167) הגהה לשיעורים בספר התניא (כתי"ק) – נדפסה (בחלקה) ב"שיעורים בספר התניא" ע' 383 ואילך וב"תניא בצירוף מראי מקומות, ליקוט פירושים, שינויי נוסחאות" ע' תרכא.

עצמו ונפשו, היינו לפי שלא עיין אלא בדברי הנמוקי כפי שהובאו בד"מ (ששם הלשון), אם הונה את עצמו, אבל אם הי' מעיין בדברי הנמוקי במקורם (ששם הלשון), אם הונה עצמו ("הי' מסכים לפירוש המפרשים "דד"ל אם אחד מאנה אותך ג"כ אתה מותר להונהר").

הוכיח תוכיח את עמיתך עם שאתך בתורה ובמצות: עיין חידושי אגדות מהרש"א ספ"ו דיבמות¹⁵⁶. ולכאורה הוא ע"ד מה שדרשו, "עמיתך – עם שאתך כו" בשבועות ל, א¹⁵⁷ ובב"מ נט, א¹⁵⁸. וכן משמע בפירוש בתדבא"ר ספ"ח עה"פ, "הוכח תוכיח את עמיתך": "יכול אפילו .. רשע ושונאך .. ת"ל הוכח תוכיח את עמיתך, לעמיתך שהוא אוהבך ושהוא עמך בתורה ומצוות אתה חייב להוכיח אותו, אבל כו", עיי"ש.

ועיין בספר חסידים¹⁵⁹ שהובא במג"א או"ח סי' תר"ח סק"ג, יעו"ש.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ¹⁶⁰)

וצע"ג בזה (לומר שמצות "הוכח תוכיח" היא רק

156) סה, ב (ושם – בפירוש מארז"ל, "כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע": "פרש"י דתכיח הוכח תוכיח, להוכיח מי שמקבל ממנו ע"כ. מלשון כפול דריש לי' .. ועוד יש לפרש הוכח תוכיח לעמיתך כדדרשינן בעלמא עמיתך עמיתך במצוות שמקבל תוכחה, ובהפך שאינו מקבל תוכחה"). (157) ושם: "בצדק תשפוט עמיתך, עם שאתך בתורה ובמצוות". (158) ושם: "ולא תנונ איש את עמיתו, עם שאתך בתורה ובמצוות". ועיין שו"ע אדה"ז חו"מ הלכות אונאה וגניבת דעת ס"ל, שכוונת המיעוט, "עם שאתך בתורה ובמצוות" היא לשלול, "העובר על דברי חכמים .. ולא חזר בו אחר שהוכיחהו בסתר ובלשון רכה", ש"מותר לקרותו עברין ואין בו משום אונאת דברים". וזהו גם כוונת הנמוקי (ב"מ) שם. "אמר המחבר מהא דעם שאתך בתורה ובמצוות אל תונהו למדנו שלא הזהיר הכתוב בהונאת דברים אלא ירא השם. ואמר במדרש אם הונה עצמך מותר אתה להונהו שזה אינו קרוי עמיתך" והסמ"ג (לאוין קעא. ושם: "תניא בפרק הזהב לא תונו איש את עמיתו ויראת מאלקיד, עם שאתך בתורה ובמצוות אל תונו, למדנו שלא הזהיר הכתוב באונאת דברים אלא על יראי ה', ואמרינן במדרש שאם הונה אותך אתה רשאי להונותו שאינו קרוי עמיתך" שהביאו הד"מ ורמ"א (בלשון, "יש אומרים") בחו"מ סרכ"ח ס"א. ועיין ב"מ"ש ל"ש"ע אדה"ז שם, שהשיג על הסמ"ע (שם סק"ד. ושם: "בני" בסוף פרק הזהב כתב דכן איתא במדרש, וסיים בו דזה אינו קרוי עמיתך, ע"כ. ושמעתי מפרשין דר"ל אם אחד מאנה אותך ג"כ אתה מותר להונהו, ועצמו דכתב ר"ל עצמו של זה שמתיר לו המדרש לחזור להונהו. ואינו נ"ל, דלשון עצמו אינו משמע כן, דהל"ל מי שמאנה אותך .. אלא נראה לי דר"ל שמזולזל בכבוד עצמו ונפשו כו") ש"ל, עיין שם, רק בהד"מ בשם ה"נ"י, עיי"ש ודו"ק. (159) סי' תיג (ושם: "מי שידוע שלא

(* כלומר: מ"ש הסמ"ע ש"מאנה את עצמו" פירושו, שמזולזל בכבוד

ליקוטי אמרים

פרק לב

תכנ

למשכן בחבלי עבותות אהבה:
ע"ד לשון הכתוב – הושע
יא, ד.

אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. לומר שאף
הרחוקים מתורת ה' ועבודתו ולכן נקראי' בשם בריות
בעלמא צריך למשכן בחבלי עבותו' אהבה וכולי האי

הבנין שבידו, משא"כ הלל קבלו), וכן מצינו בנוגע
לתלמידיו של הלל, ש"נחזין ועלובין היו .. מקדימין
דברי בית שמאי לדבריהם"174. ולכן אמר הלל, "הוי
מתלמידיו של אהרן" דוקא, היינו שהנהגה הרצוי'
היא להתנהג בהנהגת, "תלמידיו של אהרן" ולא
בהנהגת, "תלמידיו של משה".

וזהו הטעם שאדה"ז מעתיק גם את התחלת המשנה
"הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום כו"175 –
ללמדנו שהנהגה הרצוי' נלמדת מהנהגתו של
אהרן דוקא (ובמכ"ש וק"ו – שהרי אהרן קירב אפילו
רשעים, ועאכו"כ שיש לקרב, "בריות בעלמא", היינו
אלו שאין בהם מעלה אחרת מלבד היותם בריותיו
של הקב"ה, אבל מ"מ אינם רשעים).

ועפ"ז יובן ג"כ הטעם שאדה"ז מוסיף תיבת, "הזקן"
– דלכאורה יש מקום לשאול: מנין שהנהגה צ"ל
דוקא ע"פ מאמר הלל, באופן ד"תלמידיו של אהרן"
– והרי גם הנהגתו של שמאי ("תלמידיו של משה")
היא הנהגה ע"פ תורה? ולכן מדגיש אדה"ז שדוקא
הלל הי' "חזקן"176, שענינו של "זקן" הוא – שהוא
"עיני העדה"177, היינו שהלכה כמותו.

(כ"ק אדמו"ר178)

אמר הלל הזקן הוי .. אוהב את הבריות ומקרבן
לתורה לומר שאף הרחוקים .. צריך למשכן
בחבלי עבותו' אהבה וכולי האי ואולי יוכל
לקרבן לתורה: צריך ביאור: מדוע צריכה האהבה
להיות קשורה עם, "ומקרבן לתורה" [ויתרה מזו –
שהקירוב לתורה הוא המכוון באהבה זו179, כלשון
אדה"ז "לומר שאף הרחוקים מתורת ה' ועבודתו ..

בני ישראל" בלבד, ולא "כל בית ישראל" (וראה פרשי' ברכה שם).
173) שבת לא, א. 174) עירובין יג, ב. 175) משא"כ
ההדגשה "רוחף שלום" – אינה נוגעת לנדויד, כי כשמדובר
ברשעים אין מקום להנהגה באופן של "רדיפה", ריצה ודילוג,
אלא צריך להעלותם מלמטה למעלה באופן של סדר מסודר כו'
– תחלה להפוך את הרשע ל"ברי" ("בריות בעלמא"), ואח"כ גם
לקרבו לתורה. 176) ואף שגם על שמאי מצינו לשון "הזקן"
(קידושין מג, א. ובכ"מ) – הרי רוב המקומות נאמר לשון זה על
הלל. 177) ראה אוה"ת משלי ע' תריג. 178) שיחת ש"פ
מטו"מ תשל"ה. 179) אלא שגם אם לא השיג מכוון זה, מ"מ
"לא הפסיד שכר מצות אהבת רעים".

לתורה, לומר שאף הרחוקים מתורת ה'
ועבודתו ולכן נקראי' בשם בריות בעלמא צריך
למשכן בחבלי עבותו' אהבה: יש לדקדק: (א)
מדוע מדגיש אדה"ז שמאמר זה נאמר ע"י "הלל
חזקן"169, דלא כבמשנה שזכר בשם "הלל" סתם?170
(ב) מדוע מביא גם התחלת המשנה – "הוי מתלמידיו
של אהרן אוהב שלום וכו'", והרי לעניננו נוגע
לכאורה רק הסיום – "אוהב את הבריות ומקרבן
לתורה"171?

והביאור בזה – בהקדמת ביאור כללות תוכן
ההקדמה, "הוי מתלמידיו של אהרן" (שלכאורה אינה
נוגעת לעצם ההוראה שבמשנה זו, וכמו בשאר
ההוראות שבפרקי אבות, שלא נזכר בהן שהנהגה זו
היא הנהגתו של פלוני):

בנוגע לכללות הנהגה עם בני" ישנם שני אופנים
– הנהגה ד"תלמידיו של משה", והנהגה
ד"תלמידיו של אהרן". והחילוק שביניהם – שהנהגת
(תלמידיו של) משה היא על"פי דיני התורה, שבזה
ישנם חילוקים בין בני" בנוגע לאופן הנהגה
כלפיהם הרצוי כו', משא"כ הנהגת (תלמידיו של)
אהרן היא "לפנים משורת הדין" – הנהגה באופן של
קירוב לכל בני", גם לרשעים172.

ומעין זה הוא החילוק באופן הנהגה בין שמאי
והלל, שהנהגת שמאי היתה ע"פ דיני התורה, משא"כ
הנהגת הלל היתה באופן ד"מילי דחסידותא", לפנים
משורת הדין (כמסופר בגמרא173 בנוגע לאופן
הנהגתם כלפי הנכרי שרצה להתגייר "על מנת
שתישמי כהן גדול" וכו', ששמאי "דחפו באמת

168) ושם – ביחד עם מלת "לא" (ככתביא). 169) ועד"ז לעיל
– "רו"ש הלל חזקן על קיום מצוה זו זהו כל התורה כולה כו'".
170) ואין לומר שבא להוציא מכלל טעות בין הלל הזקן להלל
אחר, שהרי כו"כ תנאים נזכרו בספר התניא בסתם, בלי סימן
להבדיל ביניהם ובין תנאים אחרים שנקראו בשם זה (והטעם מובן
– שהרי מי שהגיע כבר ללימוד ספר התניא בוודאי אינו טועה
בשמות התנאים, ובנדו"ד – יודע ש"הלל" סתם הוא הלל הזקן).
171) ואין לומר שרצה להביא את המשנה בשלמותה, שהרי
השמיט התיבות "ורודף שלום". 172) וכדמצינו שדוקא
בפסירתו של אהרן נאמר (חוקת כ, כט) "ויבכו גו' כל בית
ישראל", משא"כ בפסירתו של משה נאמר (ברכה לד, ח) "ויבכו

יכולה להתקיים כדבר בפ"ע (ללא תומ"צ), אלא בהכרח שתביא לידי קיום התומ"צ (ועיי"ז תגלה גם) מעלת נשמתו כפי שהיא למעלה מהתורה¹⁸⁷.

ומשני קצוות אלו נובעים שני קצוות בענין אהבת ישראל:

עצמיות האהבה, הבאה מצד אחדותם של כל ישראל ב"שורש נפשם" ששם הם למעלה מהתורה – היא למעלה ממדידות התורה, ולכן אהבה זו היא לכל ישראל בשוה¹⁸⁸, כי בדרגא זו אי אפשר לחלק בין צדיקים ובין "בריות", הרחוקים מתורת ה' ועבודתו¹⁸⁹; אבל מצד זה שמציאותם של ישראל קשורה עם התורה – הרי גם אהבת ישראל (גם האהבה ש"מצד שורש נפשם" שלמעלה מתורה) היא מצוה בתורה, וממילא קיומה צ"ל ע"פ המדידות והגדרים שקבעה התורה בזה, ואף ישנם רח"ל אלו שע"פ תורה היחס אליהם צ"ל "תכלית שנאה שנאתים וגו"¹⁸⁹.

וזהו טעם הדגשת הלל הזקן (ואדה"ז) "הוי .. אוהב את הבריות ומקרבן לתורה":

כשם שבנוגע לאדם עצמו, הרי מעלתו העצמית בהיותו אדם מישראל (התקשרותו להקב"ה שלמעלה מהתורה) אינה יכולה להתקיים בנפרד מתומ"צ, אלא היא עצמה מביאתו לקיום התומ"צ (כנ"ל) – כך גם בענין אהבתו ליהודים אחרים ("אוהב את הבריות .. הרחוקים מתורת ה' ועבודתו"), שאף

משא"כ הלל קאי על אהבת ישראל כפי שהיא (לנשמה בגוף בעוה"ז, אבל מצד שורש נשמות ישראל, ש"קדמו לתורה", שמצד דרגה זו כל ענין התורה היא, "בשביל ישראל", כדי להביא לידי גילוי את מעלתם של ישראל; ומאחר שמעלתם של ישראל (כפי שהם, "אחים ממש מצד שורש נפשם") מתבטאת בגלוי במצות אהבת ישראל – לכן, "זו היא כל התורה כולה ואיך פירושא הוא"*) (ראה גם, ליקוטי פירושים" לעיל ד"ה וז"ש הלל (הב)).

(* ויש לבאר שייכות ב' המאמרים הללו ור"ע – ע"פ המבואר שיחת ש"פ יתרו תש"מ) ששייכות, ומקורן לתורה" לה"ה מתלמידיו של אהרן" היא כענין "חסד ואמת נפגשו" (תהלים פה, יא. שמו"ר פ"ה, י"ז), שגם בחסד דאהרן שלמעלה מהשפלות ("ורב חסד"), שמצד זה ענין "אוהב את הבריות" הוא למעלה ממדוה"ג, צ"ל האמת דתורה (שמצד משה).

ובנדוד – הלל ענינו חסד (חז"ג רמא, א (ברע"מ). הקדמת התיא. ובכ"מ), ולכן מדגיש את ענין אהבת ישראל כמו שהוא למעלה (ממדידות) התורה; משא"כ ר"ע, שענינו תורה (ראה מנחות כט, ב. סנהדרין פה, רע"א), והי' "משל בית שמאי" (רש"י בי"מ לו, ב. שד"ח כללים מערכת ע' כלל פו. וש"ס, ענינים אמת (ראה לקו"ת שו"ש מח, ג) – מדגיש את ענין אהבת ישראל כמו שהוא, כלל גדול בתורה".

צריך למשכן בחבלי עבותות אהבה וכולי האי ואולי יוכל לקרבן לתורה ועבודת ה'" – והרי נתבאר לעיל שאהבת ישראל היא אהבה עצמית¹⁸⁰ מצד הנשמה שבכא"ר מישראל (אשר, "כולם מתאימות ואב אחד לכולנה ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש"), ולא מצד מצבו של הזולת בעבודת ה' (ולכן צריכה האהבה להיות, "לכל נפש מישראל למגדול ועד קטן"¹⁸¹)?

ויובן בהקדם המבואר¹⁸² בענין תורה וישראל – שאמרו חז"ל¹⁰⁹ ש"מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר", ואפילו לתורה, ולאידך גיסא איתא בזהר¹⁸³ ש"ישראל מתקשראן באורייתא ואורייתא בקוב"ה", שמזה משמע שהתורה היא למעלה מישראל – שמעלתם של ישראל על התורה היא בשרשם, אבל בירידת הנשמות למטה הרי התורה היא למעלה מהן, והתקשרותן בהקב"ה היא ע"י התורה.

ולכן ישנם שני קצוות בכל איש ישראל: מצד שורש נש"י שלמעלה מהתורה – הרי "ישראל .. אע"פ שחטא ישראל הוא"¹⁸⁴, כי התקשרות (עצם) נשמתו להקב"ה אינה תלוי' בעבודתו בתומ"צ¹⁸⁵; אבל מצד זה גופא, "בדאי סופו לעשות תשובה"¹⁸⁶ – לחזור לקיום התומ"צ, דכיון שההתקשרות דישראל (בהיותם למטה) להקב"ה היא ע"י התורה, הרי גם המעלה העצמית דישראל ("ישראל הוא") אינה

180 ראה, "לקוטי פירושים" לעיל ד"ה קיום מצות. 181 ועד כדי כך שהאהבה צריכה להיות לרשע גמור כמו לצדיק גמור (בלשון המגיד – נסמן לעיל הערה 36). 182 לקו"ת שה"ש טז, ד. המשך תער"ב ח"א פ"ע. ח"ג ע' א"תג ואילך. סה"מ הש"ת ע' 61 ואילך. ובכ"מ. 183 כן הובא בכ"מ בד"ח (לקו"ת נצבים רד"ה כי קרוב. ר"ה נט, א. שה"ש שם. ובכ"מ). וראה זח"ג ע"ג, א. 184 סנהדרין מד, רע"א. 185 ראה בארוכה המשך תער"ב שם ע' ארנב. ובכ"מ. 186 לקמן ספ"ט. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ג. 187 ולכן גם גילוי ענין התשובה (שהיא למעלה מתורה, ולכן בכחה למלאות מה שנחסר בתורה כו') – הוא בתורה דוקא (המשך תער"ב שם ע' א"ת. וראה המשך תרס"ו ע' ש"ב ואילך. ועוד). 188 לבד, "המינים והאפיקורסים", כמ"ש לקמן בסוף הפרק. 189 וזהו ביאור החילוק בין ב' הלשונות שמצינו בדברי רז"ל בענין אהבת ישראל – מאמר ר"ע (ספרא עה"פ קדושים יט, יח), "זה כלל גדול בתורה", ומאמר הלל (שהובא לעיל בפרקין), "זו היא כל התורה כולה": ר"ע קאי על קיום מצות אהבת ישראל בפועל, ביחס לזולת ועניניו בתור נשמה בגוף גשמי, ע"פ מדידות והגבלות התורה. ובה אין מקום לומר, "זו היא כל התורה כולה" – דא"כ היו מתבטלים ח"ו גדרי התורה בשביל אהבת ישראל (ע"ד מה שפקו"נ דוחה כל התורה), אלא היא רק, "כלל גדול בתורה", שקיומו צ"ל ע"פ גדרי התורה.

ליקוטי אמרים

פרק לב

תכה

וחן: ע"ד לשון הכתוב – איוב יג, טו. דניאל ג, יח¹⁶⁸.

ואולי יוכל לקרבן לתורה ועבודת ה' והן לא לא הפסיד שכר מצות אהבת ריעים וגם המקורבים אליו והוכיחם

ועבודתו ולכן נקראו בשם בריות בעלמא: כלומר: דיוק הלשון „בריות” – ולא „בני ישראל” (שניכרת בהם המעלה דישראל), „בני אדם” (שניכר בהם שהם מבני בניו של אדה"ר) וכיו"ב – מורה שאין בהם שום יתרון ומעלה מלבד היותם בריותיו של הקב"ה.

וע"ד המסופר בגמרא¹⁹⁶ ש„נזדמן לו (לר' אלעזר) אדם אחד שהי' מכווער ביותר .. אמר לו ריקה כמה מכווער אותו האיש .. אמר לו לך ואמור לאומן שעשאני כו"י. והיינו שלגבי מעלת היותו ברי' של הקב"ה („אומן שעשאני”), הרי גם כיעור היותו גדול (עד שר' אלעזר לא הי' יכול לסובלו) אינו נחשב לכיעור, ולא עוד אלא שמתעורר ברגש של אהבה אליו („אוהב את הבריות”).

(כ"ק אדמו"ר¹⁹⁷)

חבלי עבותו: פירוש: חבלים עבים¹⁹⁸.

(כ"ק אדמו"ר¹⁹⁹)

והן לא: פירוש: אף אם לא הצליח, שלא נתקרכו לתורה ועבודת ה' על-ידי אהבתו.

(כ"ק אדמו"ר¹⁹⁹)

והן לא לא הפסיד כו': הלשון „והן לא לא הפסיד” – הוא ביטוי בלתי מצוי, דלכאורה הי' צ"ל „ואף אם לא לא הפסיד” (כי „הן” פירושו „אף אם”²⁰⁰). והדבר בולט ביותר, בשים לב לפשטות הלשון והעדר מליצות וקטעי פסוקים בספר של בינונים, שער היחוד והאמונה ואגרת התשובה.

ויש לבאר החילוק בין ב' הלשונות: „אף” – מורה על ענין של הוספה וספול לגבי מה שקדמו; משא"כ „הן” – כוונתו להדגיש השינוי שבין שני הדברים, כי הביטוי „הן” מושך אחר עמו. ובענינו – כוונת אדה"ר להוסיף ולהדגיש שהאהבה צ"ל בשוה בשני האופנים, ולכן השתמש בלשון „הן”, כאילו נכתב „הן אם יקרבן לתורה .. והן לא (צריך להיות באהבה, כי) לא הפסיד כו"י.

וזהו גם הכוונה בקרא דאיוב, „הן יקטלני לו איחל”

וראה לקו"ש חט"ו ע' 125. 197 (תו"מ סה"מ ח"ב ע' רצג. לקו"ש ח"א ע' 225. חט"ו ע' 124. חכ"ט ע' 296. תו"מ ח"א ע' 191. ח"ז ע' 247. שיחת אחש"פ לשל"ו. ועוד. 198) ראה גם מצו"ד להושע שם. 199 הגהה לשיעורים בספר התניא (כתי"ק). 200 מצו"ד לאיוב שם.

שאהבתו אליהם היא מצד הרגשת מעלתם העצמית בהיותם יהודים¹⁹⁰, הרי מצד הרגש זה עצמו אינו מסתפק באהבה בלבד, אלא הרגש זה גופא מעורר בו גם את ההשתדלות לקרבן לתורה.

ויתרה מזו: מאחר שגם המעלה העצמית דישראל מוכרחת לבוא לידי גילוי בתורה – הרי שכל זמן שהזולת רחוק עדיין מהתורה, אי-אפשר שתהי' שלימות ההכרה וההרגשה בשלום ובאחדות האמיתית שבינו ובין כלל ישראל (היותם „אחים ממש מצד שורש נפשם”); ודוקא עי"ז ש„מקרבן לתורה” (היינו שמקשרם עם אורייתא, ועי"ז עם קוב"ה) – נרגשת (באופן גלוי) גם המעלה העצמית דישראל שלמעלה מתורה.

(כ"ק אדמו"ר¹⁹¹)

אהרן: לא נקט (כאן ובמשנה¹⁹²) „אהרן הכהן” – כי הנוגע כאן הוא טבעו של אהרן מצד עצמו („רודף שלום כו"י”), ולא זה שהי' כהן (אף שכהן הוא איש החסד).

(כ"ק אדמו"ר¹⁹³)

אוהב שלום וכו' .. ומקרבן לתורה: הטעם שהעתיק אדה"ר (ממאמר הלל) גם התיבות „אוהב שלום” – כי עי"ז ש„מקרבן לתורה” נעשה שלום בינו ובין הבריות, שגם אצלם יהי' הענין דלהגביר ו„להגביר” ולהעלות הנפש על הגוף.

(כ"ק אדמו"ר¹⁹⁴)

אוהב את הבריות ומקרבן לתורה לומר שאף הרחוקים .. צריך למשכן בחבלי עבותו/ אהבה וכולי האי ואולי יוכל לקרבן לתורה: ועפ"ז מדוייק סדר הדברים במשנה – „אוהב את הבריות ומקרבן לתורה”: לא שתחלה „מקרבן לתורה” ואח"כ באה האהבה, אלא להיפך – תחילה „צריך למשכן בחבלי עבותות אהבה”, ואזי סוכ"ס „אולי יוכל לקרבן לתורה”.

(כ"ק אדמו"ר¹⁹⁵)

אוהב את הבריות .. אף הרחוקים מתורת ה'

190 ולכן צ"ל האהבה לכא"א מישראל (והסיוע לו בכל עניניו) אף אם אין מצליחים לקרבן לתורה. 191 לקו"ש ח"ז ע' 221 ואילך. 192 ועד"ז – בפ' חוקת כ, כט (ובפרש"י שם). 193 לקו"ש ח"ח ע' 166 הערה 33. 194 לקו"ש שם ע' 223 הערה 67. 195 תו"מ חל"ד ע' 135. 196 תענית כ, רע"ב.

ולא שבו מעונותיהם שמצוה לשנאותם מצוה לאהבם
ג"כ ושתיהן הן אמת שנאה מצד הרע שבהם ואהבה

בעניניהם של ה„בריות“, הי' מקום לומר שאם התעסקות לא פעלה פעולתה לקרבם לתורה („הן לא“), נמצא שיש בזה הפסד וירידה עבורו ללא תועלת. וזהו שמחדש אדה"ז, שאעפ"כ „לא הפסיד כו“, ומה שידי מלוכלכות – הרי מיד ביכלתו לרחוץ את ידיו כו'.

(כ"ק אדמו"ר 208)

ויש לומר, שלאחרי שכבר גילה אדה"ז ענין זה (ש„הן לא לא הפסיד כו“) – יש בזה לא רק שלילת הפסד השכר („לא הפסיד“²⁰⁹), כי אם גם „ריוח“ גדול, שמקיים ציווי אדה"ז, שעייז מתקשר עם אדה"ז כו'²¹⁰.

(כ"ק אדמו"ר 211)

וגם המקורבים אליו .. שמצוה לשנאותם מצוה לאהבם ג"כ: גם מכאן מוכח דהא דמצוה לשנא הוא לא מפני שנתמעט מהלשון „ואהבת לרעך כמוך“, אלא הוא ציווי בפ"ע, כנ"ל²¹².

ולהעיר ממ"ש המאירי²¹³: „לעולם לא תהא שנאת אדם מונעתו מלהיטיב לחבירו בכל מה שאפשר לו להיטיב, והוא שנאמר לא תשנא את אחיך בלבבך“²¹⁴.

(כ"ק אדמו"ר 215)

וגם המקורבים אליו .. שמצוה לשנאותם מצוה לאהבם ג"כ ושתיהן הן אמת שנאה מצד הרע שבהם ואהבה מצד בחי' הטוב .. וגם לעורר רחמים בלבו עליה כי היא בבחי' גלות .. והרחמנות מבטלת השנאה ומעוררת האהבה כו': ב' הענינים שבדברי אדה"ז (שאף שמצוה

(שכר) – הי' מקום לפרש שנכלל בזה שכר מיוחד כנ"ל). וראה ברכות י"ד, סע"ב (ושם: „א"ר מני גדול הקורא ק"ש בעונתה יותר מהעוסק בתורה, מדקתני הקורא מאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה, מכלל דקורא בעונתה עדיף“). נזיר טו, א (ושם: „תנן נולד לו עד שבעים לא הפסיד כלום, ואי סלקא דעתך עולה לכאן ולכאן, איתגורי ניתגר“). (210) ראה לקו"ש ח"כ"ב (שבהערה הבאה) בפנים – בענין „הואיל ונפיק מפומי' דרב כהנא“ (סוכה לב, סע"ב). (211) לקו"ש ח"י"ז שם הערה 68. חכ"ב ע' 31 הערה 19. מענה שנדפס בשיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 251. (212) „לקוטי פירושים“ ד"ה ומ"ש בגמ' (הב'). (213) יומא עה, א. (214) וראה הרי"פ פערלא (הנ"ל הערה 150) קמב, ב. (215) לקו"ש ח"י"ז ע' 217 הערה 17 (ובשוה"ג).

– שבשני האופנים (הן אם „יקטלני“ והן אם „לא יקטלני“) „לו איחל“ בשוה²⁰¹. ומפורש הוא בקרא דדניאל²⁰²: „הן איתי אלהנא גוי יכיל לשיזבותנא (להצילנו) וגוי' והן לא גוי' לצלם דהבא גוי' לא נסגוד“ – בב' האופנים בהשוואה. וראה ג"כ דרו"ל²⁰³ עה"פ: „אמרו לו בין מציל בין שאינו מציל כו“.

(כ"ק אדמו"ר 204)

והן לא לא הפסיד שכר מצות אהבת ריעים: כלומר: כאשר ההנהגה עם הזולת היא בתנועה שאינה של אהבה – הנה אם מצליח ומכוון מוטב, ואם לאו – יש בזה ענין של הפסד; משא"כ כשהנהגה היא בתנועה של אהבה – הרי אם הצליח להחזירו למוטב ודאי טוב, ואפילו אם מתעכב הדבר („והן לא“) – „לא הפסיד שכר מצות אהבת ריעים“.

(כ"ק אדמו"ר 205)

לא הפסיד שכר מצות אהבת ריעים: דיוק הלשון „לא הפסיד“ (ולא „יש לו שכר כו“) – כי מכיון שהמכוון של „אוהב את הבריות“ הוא „ומקרבן לתורה“²⁰⁶, הוה אמינא ש„הן לא“ – הפסיד שכר המצוה. וזהו שמבאר, שכיון שגם אם אינו „מקרבן לתורה“ יש בהם המעלה העצמית של בני" (בהעלם עכ"פ) – לכן „והן לא“ לא הפסיד שכר מצות אהבת ריעים“.

(כ"ק אדמו"ר 207)

ועוד י"ל בביאור הלשון „לא הפסיד כו“ – שמאחר שכדי להתעסק עם „בריות בעלמא“ צריך האדם לרדת ממדריגתו וללכלך את ידיו (כביכול)

(201) כמובן ממאמר המשנה (סוטה לו, ב): „הן יקטלני לו איחל .. מלמד שמאהבה עשה“. (202) ג, יזיח. (203) במדב"ר פט"ו, יד. ועד"ז בפרש"י אמור כב, לב: „שלא מסרו עצמן על מנת הנס, שנאמר והן לא גוי' מציל ולא מציל כו“. (204) מכתב לשיף (רשימות“ חוברת צו – צויון גם ב„מראה מקומות, הגהות והערות צרות“). אגרות קודש ח"ב ע' קסה. (205) ת"ר מ"חכ"ה ע' 23. (206) ראה „לקוטי פירושים“ לעיל ד"ה אמר הלל. (207) לקו"ש ח"י"ז ע' 221 הערה 53. ע' 223 הערה 68. (208) ת"ר מ"שמ"ב ח"ד ע' 1809. (209) דלשון זה – „לא הפסיד“ – שייך לומר רק אם פשוט יש לו שכר בלא"ה (מצד כללות מצות אהבת ריעים), שעל זה שייך לומר ש„לא הפסיד“ שכר זה, ולא אם יש לו שכר מיוחד על האהבה והקירוב ל„בריות בעלמא“ (משא"כ אם הי' אומר „יש לו

ליקוטי אמרים

פרק לב

תכז

מצד בחי' הטוב הגנוז שבהם שהוא ניצוץ אלקות שבתוכם המחיה נפשם האלקית וגם לעורר רחמים בלבו עליה כי היא בבחי' גלות בתוך הרע מס"א הגובר עליה

התכללות זו הוא שעל-ידה מדות חסד והגבורה כלולות זו מזו לגמרי, עד שאינן ספירות מחולקות, כי גם מדת הגבורה מתהפכת לטוב וחסד. והוא כמבואר בכ"מ²²⁵ שתפארת היא מדת הרחמים, הנותנת מקום גם למדת הדין – שהן אמת שע"פ הדין אינו מגיע לו, ומ"מ יש לרחם עליו, שהרי הוא חסר את ההשפעה, ויש להשפיע לו מטובו ית'. והיינו מפני שבמדת הרחמים מאיר מבחי' אוא"ס ד"לאו מכל אליו מדות איהו כלל"²²⁶, ושם אינו תופס מקום מה שאינו ראוי לו, ולזאת מרחמים עליו להשפיע לו.

והם הם ב' הענינים שבדברי אדה"ז כאן: מ"ש, וגם המקורבים אליו .. שמצוה לשאותם מצוה לאהבם ג"כ, ושתייהן הן אמת, שנאה מצד הרע שבהם ואהבה מצד בחי' הטוב כו" – הוא מצד ההתכללות דחו"ג מצ"ע, הנותנת מקום לב' ההפכים דאהבה ושנאה; ומ"ש, וגם לעורר רחמים .. כי היא בבחי' גלות – הוא מצד ההתכללות שע"י מדת הרחמים, שבחי' הרחמים יש בכחה להוציא מהגלות (כמבואר במ"א²²⁷ בענין י"ג מדות הרחמים).

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב²²⁸)

ושתייהן הן אמת: „שתייהן” – קאי על האהבה והשנאה, שהאהבה היא אהבה אמיתית וכו' [ולא על ב' המצוות („מצוה לשנאותן” ו„מצוה לאהבן”)].

(כ"ק אדמו"ר¹⁹⁹)

ואהבה מצד בחי' הטוב הגנוז שבהם שהוא ניצוץ אלקות שבתוכם המחיה נפשם האלקית וגם לעורר רחמים בלבו עליה כי היא בבחי' גלות וכו': בנוגע לענין האהבה – נקט „ניצוץ אלקות שבתוכם המחיה נפשם האלקית”, כי מצד ניצוץ האלקות האהבה גדולה יותר מאשר מצד נפש האלקית בכללותה; ובנוגע לענין התעוררות הרחמים – נקט „עליו”, שהכוונה על נפש האלקית

שם. עקב יד, ב. ובכ"מ. (223) אמור שם (לו, ג). (224) בהקדמתו לפי המשניות. (225) ראה לקמן אגה"ק סי"ב. סה"מ תרכ"ז ע' שח. ע' שטו. ועוד. (226) ת"ז בהקדמה (יז, ב). (227) ראה לקמן פמ"ה. אגה"ת פ"ח. ועוד. (228) אגרות-קודש ח"ג ע' טז ואילך. הוספות לסה"מ תר"ן ע' תצג ואילך.

לשנאותם „מצוה לאהבן ג"כ”, ושצריך „גם לעורר רחמים בלבו עלי” הם כנגד ב' מדריגות בהתכללות המדות²¹⁶:

א) התכללות עצם הספירות דחסד וגבורה מצד הסדר ועולם התיקון: ענין התכללות זו הוא שיוכלו להיות ב' ההפכים דחסד וגבורה בנושא אחד. והיינו לפי שכל ענין התיקון (שהוא בבחי' כלים רחבים) הוא לקבל כל אור בדרך פרט דוקא, דהיינו לקבל את ריבוי הפרטים שבאור, ואזי גם בבחי' הגבורה המצא ימצא בחי' חסד, כי בכל דבר ימצא טוב.

[וכמבואר בדא"ח²¹⁷ בביאור מארז"ל²¹⁸, ויאמר ה' אל שאול ואל בית הדמים על אשר המית הגבעונים²¹⁹, אל שאול שלא נספד כהלכה ואל בית הדמים על אשר המית הגבעונים .. קא תבע אל שאול שלא נספד כהלכה וקא תבע על אשר המית הגבעונים, אין דאמר ריש לקיש מאי דכתיב²²⁰ בקשו את ה' כל ענוי ארץ אשר משפטו פעלו, באשר משפטו שם פעלו (במקום שדנים האדם שם מזכירין פועל צדקותיו)], דהיינו מצד הכלים הרחבים דתיקון, שאף שהמית את הגבעונים וראוי לעונש, מ"מ מוצאים גם את הטוב שבו, שהי' „בחיר ה"²²¹ וכו', ומקפידים על העדר כבודו שלא נספד כהלכה].

וזהו ג"כ כל מעלת האדם, אשר הוא מבחי' התיקון (כמבואר בכ"מ²²²) – שגם לו ניתן כח זה של זיווג והתכללות המדות, שיוכל להיות ב' הפכים בנושא אחד (כמ"ש בלקו"ת²²³ בשם הרמב"ם²²⁴, ש„כל מיני בעלי חיים והאילנות יש להם פועל אחד בלבד או ב' פעלים כו' אבל האדם יעשה מעשים רבים משתנים זה מזה”). וככה יתנהג האדם ע"פ הכחות דתיקון הנתונים לו, ואף בדבר המנגד ממש ימצא את הטוב, ויטיב לו עבור הטוב הנמצא בו.

ב) מדריגה נעלית יותר – ההתכללות הנעשית במדות חסד והגבורה ע"י מדת התפארת: ענין

(216) והן ב' בחי' התכללות המבוארות בלקו"ת אמור לו, ג ואילך. וראה גם לקו"ת תזריע כג, ג. (217) מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' קצו ואילך. ח"ב ע' תלו. דרך מצותיך קסא, ב. ועוד. (218) יבמות ע"ב, (ובפרש"י). (219) שמואל"ב כא, א. (220) צפני"ב, ג. (221) שמואל"ב שם, ו. (222) לקו"ת אמור

ברשעי' והרחמנות מבטלת השנאה ומעוררת האהבה כנודע ממ"ש ליעקב אשר פדה את אברהם [ולא אמר דה"ע תכלית שנאה שנאתים וגו' אלא על המינים והאפיקורסים שאין להם חלק באלהי ישראל כראיתא בנמרא ר"פ ט"ז דשבת]:

ליעקב אשר פדה את אברהם: ישעי' כט, כב. אמר דהע"ה: תהלים קלט, כב. שאין להם חלק באלהי ישראל: ע"ד לשון חז"ל – סנהדרין קב, ב. ר"פ ט"ז דשבת: קטז, א.

שההרגש והיחס כלפי חברו בכללותו (אפילו כשהוכיחו וכו', ש"מצוה לשנאותו" מצד הרע שבו) הוא אהבה. וזה נוגע לעשיית טובה לו (שהרי עשיית הטובה היא לכללותו) וכיו"ב, שאז "אהבה (ותוצאותיה) כו" 234. וק"ל.

(כ"ק אדמו"ר 235)

ממ"ש ליעקב אשר פדה את אברהם: בקרא – „אל בית יעקב אשר פדה את אברהם". ובכמה מדרז"ל²³⁶ מוכח שהכוונה במ"ש „אשר פדה את אברהם" היא ליעקב עצמו, שיעקב עצמו (ולא בית יעקב) פדה את אברהם.

ובכ"מ בדא"ח²³⁷ מועתק ממ"ש כאן – „ליעקב אשר גו".

(כ"ק אדמו"ר 238)

ליעקב אשר פדה את אברהם: עיין לקמן ספמ"ה²³⁹ (כ"ק אדמו"ר 69)

[ולא אמר דהע"ה תכלית שנאה שנאתים .. ר"פ ט"ז דשבת]: הטעם שתיבות אלו מוקפות בסוגריים²⁴⁰ – כי כוונת פרק זה היא לבאר מעלה נוספת הבאה כתוצאה מההתבוננות המבוארת בפרק שלפניו, והיא מצות אהבת ישראל; אלא שלשלימות הענין מוכרח לבאר ג"כ האופן שאין מקום לאהבה זו כלל, ולכן לא בא אלא במאמר המוסגר²⁴¹.

(כ"ק אדמו"ר 242)

הי' מוטל אותו טורח, דכתיב והרכיני את זרעך, (הוא פדאו"). ועוד. (237) לקמן ספמ"ה. קו"א ד"ה וצדקה כנחל. תו"א מג"א צה, ב. לקו"ת אמור לה, ג. במדבר ט, א. חוקת טג, א. פ' ראה לב, ג. שה"ש מג, ב (עיי"ש בייחוד, שהביא את הכתוב מתחלתו בשינוי לשון – „כה אמר ה' ליעקב אשר פדה את אברהם"). (238) „מראה מקומות, הגהות והערות קצרות". הערות ותיקונים בדרך אפשר. (239) ושם: „ע"י זה (שמעורר רחמים רבים) יכול לבוא לבחי' אהבה רבה בהתגלות לבו כדכתיב ליעקב אשר פדה את אברהם". (240) וכן הוא גם בדפוס הראשון של התניא – שתיבות אלו ישנו, ומוקפות בסוגריים. (241) ראה עוד מאמרים מוסגרים עד"ז – לעיל פ"א: „ואם אח"כ עשה תשובה כו". פ"ב: „והפושעים ומורדים כו". ספ"ה. ועוד. (242) אגרות קודש ח"ב ע' קסד ואילך. לקו"ש ח"ז ע' 222 הערה 66.

בכללותה, כי הרחמים גדולים יותר מצד הנפש עצמה (שהיא בבחי' גלות) מאשר מצד גניזת הניצוץ (שאינו בחי' גלות כ"כ²²⁹).

(כ"ק אדמו"ר 230)

הטוב הגנוז שבהם: שהרי אפילו ברשע גמור יש טוב (כדלעיל פרקים יח"ט), אלא שהוא גנוז.

(כ"ק אדמו"ר 231)

וגם לעורר רחמים כו': כלומר: וגם צריך לעורר רחמים (אבל לא בא לומר שגם זוהי מצוה, כמו „מצוה לשנאותם" ו„מצוה לאהבתם").

(כ"ק אדמו"ר 199)

והרחמנות מבטלת השנאה ומעוררת האהבה: כנראה כוונתו בזה להוסיף – שאף ששתיהן (השנאה מצד הרע והאהבה מצד הטוב) אמת, אל יאמר אדם שההרגש והיחס שלו לחברו [היינו לכללות מציאותו של חברו – הנקרא לעיל „הרע) שבהם", „הטוב) שבהם", „זה וזה (טוב ורע) שופטן²³², שפירושו „שופט אותן"] יהי שקול ושוה בשתייהן (אהבה ושנאה), כי כיון שצריך לעורר רחמים כו' – שהתעוררות זו באה ע"י התבוננות בבת אחת בטוב וברע שבחברו – הרי התעוררות זו „מבטלת השנאה ומעוררת האהבה" לחברו בכללותו. ומובן שהרגש זה כלפי חברו ישפיע על יחסו אליו גם כשיתבונן רק ברע שבו²³³ – נוסף על העיקר,

229) אף שצ"ע במבואר לקמן פמ"ה אם אפ"ל שאין שייך בו כללות ענין הגלות (ראה גם „לקוטי פירושים" לעיל פ"א ד"ה שמחה גדולה). (230) מענה (כתי"ק) – נדפס (בחלקו) בלקוטי ביאורים ע' קצח וב, תניא בצירוף מ"מ, ליקוט פירושים, שינויי נוסחאות ע' תרכד. (231) הגהה לשיעורים בספר התניא (כתי"ק) – נדפסה ב, תניא בצירוף מ"מ, ליקוט פירושים, שינויי נוסחאות שם. (232) לעיל רפ"ג. (233) לכאורה הכוונה – שע"ז תהי' שנאתו רק מצד המצוה, ולא תבוא לידי שנאה גמורה (ראה תוס' פסחים קיג, ב ד"ה שראה). (234) אולי הכוונה למארו"ל (ב"ר פנ"ה, ח) „אהבה מקלקלת את השורה". (235) שיעורים בספר התניא ע' 386 ואילך. (236) סנהדרין יט, ב (ושם (ובפרש"י): „היכן מצינו ביעקב שפדאו לאברהם .. שפדאו מצער גידול בנים", „שהוטל עליו טורח השבטים, שעל אברהם

שייכותם אלי), ועד ש"אין להם חלק באלקי ישראל" – הרי במצבם זה אי אפשר שתבוא מעלת נשמתם לידי גילוי, וממילא א"א שיהי' כלפיהם בגילוי אהבת ישראל מצד הנשמה.

ועפ"ז יומתק הטעם שהביא אדה"ז ענין זה כאן²⁵¹ (ובפרט שלכאורה ה"ז סותר לתוכן הפרק, כנ"ל) – בהמשך למ"ש לפנ"ז שתכלית ענין „אוהב את הבריות" הוא כדי להביא למקרבן לתורה, כנ"ל.

(כ"ק אדמו"ר²⁵²)

אמר רהע"ה תכלית שנאה שנאתים .. על המינים והאפיקורסים כו': „מין" ו„אפיקורוס" – נקראים אלו הכופרים בתורה ומצוות ובאלקות בסבת הדעות הזרות, כמו שהי' בדורות הקודמים, שהיו בעלי שכל ועוסקים בחקירה.

אבל בדורנו זה – ת"ל כמעט שאין מינים ואפיקורסים כלל, כי גם החפשים לגמרי ר"ל, רובם ככולם רחוקים המה מידיעת החקירה האמיתית, אלא שהם נמשכים אחרי דעות מכחישי האמת. וגם העדר קיום המצוות הוא על הרוב מפני שכך נקל יותר, אבל אין זה בכוננת מרידה ובגיידה ח"ו, ואפילו מה שעוברים על לא-תעשה אין זה להכעיס, כי אם כדי למלאות תאוות נפשם.

ולכן גם אלו שמצד עניניהם ומעשיהם הם בדוגמת אלו המזוכרים בדברי אדה"ז בהמוסגר (שעליהם נאמר „תכלית שנאה שנאתים") – הנה לפי מהותם האמיתית יש להחשיבם כמו אלו שעליהם כתב אדה"ז לפנ"ז שאף ש"מצוה לשנאותם מצוה לאהבם ג"כ", לפי שאינם עושים להכעיס.

(כ"ק אדמו"ר נוהרי"צ²⁵³)

עוד טעמים לכך שגם בנוגע לאלה (המינים והאפיקורסים) צריכה ההנהגה להיות בדרך קירוב (כפי שראינו באופן הנהגת רבותינו נשיאינו):

(א) מבואר בד"ה הוי' לי בעוזי תרפ"ז²⁵⁴, ש„הגם דכל שנאתו של דוד הי' רק לשונאי ה', וכמ"ש²⁴⁶ הלא משנאיך ה' אשנא .. מ"מ הלא כתיב²⁵⁵ יתמו

המסורות, אבל בהם אין הטעם מפני השנאה, אלא מדין רודף, ולא עליהם נאמר „תכלית שנאה גו'". (249) אגרות-קודש שם. לקו"ש שם. שיחת ש"פ קדושים תשכ"ז. (250) „לקוטי פירושים" ד"ה אמר הלל. (251) נוסף על הטעם בפשטות (כנ"ל „לקוטי פירושים" ד"ה ולא אמר הא') שהוא מוכרח לשלימות הענין. (252) לקו"ש שם. (253) אגרות-קודש ח"ב ע' תקכו ואילך. סה"מ תש"א ע' 242. (254) סה"מ תרפ"ז ע' רב. (255) תהלים קד, לה.

ולא אמר רהע"ה תכלית שנאה שנאתים וגו' אלא על המינים והאפיקורסים שאין להם חלק באלהי ישראל כראיאת בנמרא ר"פ ט"ז רשבת: כוונתו להקשות: ע"פ תוכן פרק זה, אשר העושה נפשו עיקר וגופו טפל בא עי"ז לאהבת כל ישראל, כיון שאהבת ישראל היא מצד הנשמה, וכל ישראל „נקראו .. אחים ממש מצד שורש נפשם בה' אחד" – איך אפשר לשנוא אדם מישראל „תכלית שנאה", והרי ישראל „אע"פ שחטא ישראל הוא"¹⁸⁴, ויש לו נפש שהיא „חלק⁸⁹ אלקה ממעל ממש"²⁴³?

ולזה מבאר, שאין זה אמור אלא במינים ואפיקורסים, ש„מטילין קנאה .. בין ישראל לאביהן שבשמים"²⁴⁴, ואין שם מקום לאהבה הנ"ל, כי „אין להם חלק באלקי ישראל", היינו שנכרתו ר"ל משרשם, וא"כ אין לקרותם אחים²⁴⁵.

ליתר ביאור: אלו שאינם חבריו בתומ"צ (וממילא אין ציווי לשנאותם מצד הרע שבהם, כי מה לו ולהם) – צ"ל שני תנאים כדי לשנאותם: (א) טעם שאין מקום לאהבה – „אין להם חלק באלקי ישראל", (ב) טעם לשנאה – „משנאיך ה' אשנא גו'"²⁴⁶. ושני תנאים אלו מתקיימים במינים ואפיקורסים דוקא.

וע"פ הנ"ל יובנו כמה דיוקים: (א) מה שהוסיף אדה"ז גם „אפיקורסים" (אף שבש"ס שבת אינו מדבר אלא ע"ד מינים)²⁴⁷ – כי גם באפיקורסים יש ציווי לשנאה (שלכן מורידין אותם²⁴⁸). (ב) מה שלא מנה חיבי כרת ומיתה (אף שגם הם נכרתים משרשם וא"כ אין לקרותם אחים) – כי אינם בכלל משנאי ה'. (ג) מה שהוסיף אדה"ז התיבות „שאין להם חלק באלקי ישראל" – לבאר הטעם שאין שייך בהם ענין האהבה הנ"ל.

(כ"ק אדמו"ר²⁴⁹)

ויש להוסיף בביאור הענין – ע"פ המבואר לעיל²⁵⁰ שגילוי מעלת הנשמה הוא ע"י תורה דוקא, ולכן אלה שנפסקה לגמרי שייכותם לתורה (דלא כ„בריות" שהם רק „רחוקים מתורת ה' כו", אבל לא נפסקה לגמרי

(243) ובפרט ע"פ המבואר לעיל שהאהבה היא גם ל„בריות בעלמא", היינו אלו שמעלתם היחידה היא מה שנבראו ע"י הקב"ה (ראה „לקוטי פירושים" לעיל ד"ה אוהב את הבריות (הב"י) – והרי מעלה זו ישנה גם במינים ואפיקורסים. (244) שבת שם (קטז, א). (245) ראה לקמן אגה"ק ס"ז. לעיל ספכ"ד. לקמן אגה"ת פ"ה. (246) תהלים קלט, כא. (247) החילוק שבניהם – ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ג. טושו"ע יו"ד סקנ"ח וח"מ סתכ"ה. (248) ע"ז כו, ב. ושם נמנו גם

מ"ז דשבת: הכוונה למינים ולאפיקורסים כפי שנתבארה מהותם ברמב"ם הלכות תשובה²⁶³. וכללות החילוק ביניהם ובין אלו שבסוג „בריות בעלמא“ (שמצוה לאוהבם ואין שם שגאיה כלל) הוא – אם הנהגתם היא לתיאבון²⁶⁴ או להכעיס²⁶⁵, היינו שכל הנכנסים בסוג „המינים והאפיקורסים“ הם בגדר „להכעיס“²⁶⁶.

ועפ"ז מובן שאין הכוונה דוקא לאלו הנקראים עתה בלשון העולם²⁶⁷ „משומדים“, דהיינו המתנכרים ליהדותם – כי לא כל הנקראים משומדים בלשון העולם נכנסים בכלל „המינים והאפיקורסים“ הנ"ל²⁶⁸, ולאידך לא כל הנכנסים בכלל זה נקראים עתה משומדים [וכמו „האומר שאינו לבדו ראשון כו“, „המכחיש נבואתו של משה רבנו“, „האומר שאין התורה מעם ה' אפילו פסוק אחד“, הנזכרים ברמב"ם שם – שכל אלו לא ייקראו עתה משומדים].

ומה שציין אדה"ז ל"ר"פ ט"ז דשבת, ששם מדובר אודות הנוצרים²⁶⁹ (זוהי הכוונה ב"מינים" בשבת שם) – הרי ר' טרפון ור' ישמעאל מדברים שם בנוצרים שבימייהם, היינו הנוצרים הראשונים. והרי כת זו לא חפצו בעת ההיא להבדל מעם ישראל,

חטאים מן הארץ, וארז"ל²⁵⁶ חטאים כתיב ולא חוטאים, והיינו שהחוטאים יעשו תשובה. וכיון שגם עליהם אמרו „יתמו חטאים ולא חוטאים“ – הרי צריך לקרבהם ולהשתדל להחזירם למוטב.

(ב) עיקר האמונה (וכן הכפירה – היפך האמונה) היא בלב, והרי „אין אדם יודע מה בלבו של חברו“²⁵⁷, וגם גם אם רואה בעיניו בשר, על-פי המעשה של הזולת, שהוא מסוג אלו „שאין להם חלק כו“ (וב"ד של מטה מענישים על זה, כי „האדם יראה לעינים“²⁵⁸, ואין לו לדיין אלא מה שעניו רואות²⁵⁹) – הרי ייתכן שבמחשבתו וכוונתו בפועל של הזולת (כפי ש"ה' יראה ללבב“²⁵⁸) ישנו ענין שמוציאו מסוג הנ"ל²⁶⁰, ובלבו מאמין הוא. והרי צריך לדון את כל האדם לכף זכות²⁶¹.

[ומ"ש אדה"ז שדוד המלך אמר עליהם „תכלית שגאיה שנאתים“ – אין הכוונה שזוהי הוראה לרבים, כי רק דוד – שהי' מלך, והי' דן את ישראל וכו' (וצריך לדון ע"פ הנראה לעינים, כנ"ל) – אמר כן, ואין זה נוגע לשאר כל אדם].

(כ"ק אדמו"ר²⁶²)

המינים והאפיקורסים .. כראיתא בנמרא ר"פ

כד חדר ב ובית ל חדר ד. שו"ת מהר"ש הלוי יו"ד סי' כט. (266) ומ"ש ברמב"ם (שם ה"ט), „מומר לכל התורה כולה כגון .. בשעה שגוזרין שמד וידבק בהם ויאמר .. טוב לי שאדבק באלו ידים תקיפה“ (דמשמע שאינו עושה כן אלא לתיאבון, „טוב לי שאדבק באלו“) – כבר ציין באור שמח לרש"י ע"ז נד, א, וברש"י שם מסיים: „אחרי שרואה את ישראל ידם מטה נוטה לבו לע"א“ (היינו שנוטה להאמין בה, ולא לתיאבון בלבד). וצע"ק ממ"ש בלח"מ (שם ה"ז) שמומר זה „לתיאבון הוי“. וכן מ"ש ביר"ד סו"ס קנח בהגהה, „מומרים בזמן הזה שממרים עצמם ומטמעים בין הגויים .. הרי הם כמו מומרים להכעיס“ – אינו מדבר במומרים לתיאבון, אלא במומרים סתם, שצריך עדיין לברר מהותם, ומברר שדינם כמומרים להכעיס [יעויין במקור דבריו בתוס' (ע"ז כו, ב ד"ה אני); „משומדים של עכשיו להכעיס הן, דשבקי התירא ואכלי איסורא ומטמעי בין העובדי כוכבים“]. (267) משא"כ בש"ס וראשונים – „משומד“ במוכח כולל התינו העובד ע"ז, אף שבכל שאר הענינים אינו נבדל כלל מכלל מבני אלא ששכשהתחילו להכריח ולגזור (לא על ע"ז בפני עצמה, אלא על הכניסה לדת השלטת, ולהיות לאחד מעם הארץ – נשתנה מעט מעט תוכן תיבת „משומד“, עד שנשאר בה החלק הכולט ביותר – שפורש מבני, חי רק בסביבת עם הארץ, אינו מיצר וסובל בצרות ישראל וכו']. ואפילו בזה יש מפקפקין – יעויין בערוך השלם מע' מד ג' ומע' משמד. (268) להעיר ג"כ מתשובת הרמב"ם בקובץ תשובותיו סי' קסג. (269) כן מוכח ממה שנשמט שם ע"י הצנזור (הובא בערוך השלם מע' און, בי אבידן).

(256) ברכות י, א. (257) פסחים נד, ריש ע"ב. (258) שמואל"א טז, ז. (259) סנהדרין ו, סע"ב. וש"נ. (260) ודוגמא לדבר – ממה שמצינו גבי מקושש, ש"לשם שמים נתכוין" (תוד"ה אפילו – ב"ב קיט, ב בשם מדרש. ת"י שלח טו, לב), ומבואר בזה (ראה בארוכה לקו"ש חכ"ח ע' 94 ואילך. וש"נ) שעפ"ז לא הי' במעשיו חטא של חילול שבת כלל, דהו"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה (ואעפ"כ נתחייב מיתה, כיון שאינם אלא דברים שבלב, ובי"ד של מטה מתחשבים רק במעשה בפועל). (261) אבות פ"א מ"ו. (262) לקו"ש ח"ג ע' 235. ח"ז ע' 222 הערה 64. תר"מ ח"ב ע' 114. ח"ח ע' 173 ואילך. ע' 201. לקוטי ביאורים ע' קצט ואילך. (263) פ"ג ה"ז ואילך. (264) שענין זה הוא אבן הבוחן העיקרית בהלכה – אם טעם ואופן עשיית העבירה הם לתאבון ובדרך עראי, או להכעיס ובקביעות, ולא מהות העבירה עצמה. דוגמא לדבר מוזמננו זה: האומר אמת שיש אלוקה יחיד (וממילא מקיים תומ"צ), אבל אומר שאינו לבדו ראשון, כי יש שם חומר ראשון קדום וממנו ברא העולם – ה"ז מין, שהוא כעובד ע"ז (וצע"ק ממו"נ ח"ב פכ"ה דמשמע שאין זה שניות), אף שבלשון בני"א אינו נקרא משומד; וקל ממנו, אף שקורין אותו משומד – מי שרשם עצמו לאינו יהודי ח"ו לתיאבון, ואח"כ חי חיי הפקרות לתיאבון, כי אין מי שיוכיחו לתקן עוותתו (המקורות לזה – יעויין ברמב"ם שם ובנ"ב, ועוד). עוד דוגמא: מאן דשבק היתרא ואכל איסורא – מותר להלוותו בריבית; מי שנשבע כשהוא תינוק לבין העכו"ם ואינו יודע מתורת ישראל כלל – אסור להלוותו בריבית (יו"ד סקנ"ט (והחולקים בזה הם מטעמים צדדיים)). (265) אם יש עתה מומר להכעיס – להעיר מב"ח יו"ד סו"ס הנ"ל. הרד"ך בית

למ"ש בגמ' שם (עה"פ²⁴⁶, "הלא משנאיך ה' אשנאי")
 „הללו שמטילין קנאה ואיבה ותחרות בין ישראל
 לאביהן שבשמים” [ע"ד מארז"ל²⁷⁴ עה"פ²⁷⁵, „כל
 משנאי גו” – „אל תקרי משנאי אלא משנאי”
 „שגורמין .. לשנאותו”].

וכוונתו בזה להדגיש גודל ענין אהבת ישראל,
 שענין השנאה שייך רק בנוגע לאלו שהם בבחי'
 „משנאיך”, שנאתם פועלת גם על הזולת, אבל
 לולא זאת – אסור לשנא אפילו מינים ואפיקורסים.

(כ"ק אדמו"ר²⁷⁶)

עוד י"ל, שכוונתו להדגיש שאפילו מצד מסכת שבת,
 שענינה הוא תענוג והעדר הדינים והרוגזא כו'
 (כמ"ש²⁷⁷, „וכל דינין מתעברין מינה”) – הנה אודות
 ה„מינים והאפיקורסים” נאמר „תכלית שנאה
 שנאתים וגו”.

(כ"ק אדמו"ר²⁷⁸)

או לאידך גיסא – שכוונתו לרמז שמצד העדר
 הדינים ביום השבת („וכל דינין מתעברין מינה”) יש
 למצוא זכות אפילו לאלו הנראים (בגלוי
 ובחיצוניות) כ„מינים ואפיקורסים כו”’, ואזי נעשה
 הענין דאהבת ישראל ואחדות ישראל בתכלית
 השלימות („כגוונא דאינון מתייחדין לעילא באחד
 אוף הכי איהי אתייחדת לתתא ברזא דאחד”²⁷⁹).

(כ"ק אדמו"ר²⁸⁰)

ואדרבה – דברו בשבחו (ועד שבא שאל מתרשיש
 – גם לדבר עם הנכרים לא רצו), חשבו עצמם מבנ”י
 ככל הענינים, נהגו במנהגייהם לרבות לימוד התורה
 וקיום המצוות (ברובן המכריע)²⁷⁰, והיו מבזים את
 אמונת הפסילים, היינו הדת השלטת אשר בעת
 ההיא, כידוע. אלא שהי' בהם ענין של ע"ז (וצ"ע
 איזה), והיו מלעיגים על אחדות מדרשות רז"ל²⁷¹.
 ונמצא שלא היו „משומדים” (כמו שמפרשים עתה
 מלה זו), אלא ישראלים „חפשים”, עוברי עבירה,
 מינים.

וגם מלשון אדה"ז מוכח שאין כוונתו ב„מינים”
 למשומדים דוקא: (א) אם הי' אדה"ז מפרש שתיבת
 „מינים” בשבת שם פירושה „משומדים” – הי' כותב
 בתניא „משומדים” (או „מומרים”, או „מי שנהפכו
 לדת הישמעאלים” וכיו"ב – כינויים הרגילים
 במקרים אלו מפני הצענוז), ולא הי' משתמש במלה
 „מינים”, שנתפרשה בכ"מ בספרות ההלכה באופן
 מדוייק שאינו מתאים לכוונה הנ"ל. (ב) אדה"ז מוסיף
 גם את „האפיקורסים”, ועכצ"ל שמדבר (עכ"פ) בשני
 סוגים²⁷².

(כ"ק אדמו"ר²⁷³)

כדאיתא בגמ' ר"פ ט"ז דשבת: הטעם שמציין
 ל„גמרא ר"פ ט"ז דשבת” (דלכאורה הרי אין זה
 ענינו לציין מראי"מקומות) – י"ל שכוונתו לרמז

(כבהלכות מציאה ופקדון), וכמ"ש בכל המקומות שצויינו בתור
 מקורות לדין זה. וכן מוכח מסגנון סעיף זה גופא – „מי שעבר
 עבירה .. ואכל האיסור להכעיס הרי זה מין. והמינים מישראל
 והם שכופרים בתורה”, שהוא כפל לשון בלתי־מובן, אבל פשוט
 אם צ"ל כנ"ל: „הרי זה מין. והאפיקורסים מישראל והם כו”. וכן
 מוכח מקונטרס אחרון לסעיף זה (סק"ד), שכותב: „ולא דמי
 לאפיקורס דהכא”. (273) אגרות־קודש ח"ב ע' קסה. ע' רא
 ואילך. (274) עירובין צט, א. מגילה כח, א (ובפרש"י).
 (275) משלי ח, לו. (276) תר"מ חנו" ע' 338. (277) זח"ב קלה,
 ב. (278) תר"מ תשמ"ב ח"ג ע' 1455. (279) שם קלה, א.
 (280) תר"מ תשמ"ו ח"ג ע' 434.

(270) ראה גם בסיום הסוגיא בשבת שם: „אנא לא למיפתח מן
 אורייתא דמשה איתיני כו”. (271) ראה בהשמטות הש"ס –
 הובאו גם באוצר ישראל מע' ישו. (272) ומ"ש בשו"ע אדה"ז
 בהלכות מציאה ופקדון סל"ט „האפיקורסים הם הכופרים בתורה”,
 ובהלכות נזקי גוף ונפש ס"י „המינים מישראל והם שכופרים
 בתורה” (דלכאורה משמע שאין להבדיל בין מין לאפיקורס) –
 פשוט שטה"ד הוא בהלכות נזקי גוף, וצ"ל „האפיקורסים”

(* ובהוצאת תשס"ה ואילך (ע"פ דפוס ראשון) – שניהם: „המינים
 מישראל, והאפיקורסים מישראל והם כו”).

קיצור (שני) לפרק לב

ומ"ש בגמ' מי שראה בחבירו שחטא מצוה לשנאותו – היינו בחבירו בתומ"צ, וכבר קיים בו מצות הוכח כו'. וגם אחר כל זה²⁸² יש לאהוב אותו ג"כ מצד הטוב הגנוז בהם, וגם לעורר בלבו רחמים רבים על ניצוץ אלקות שבתוכו, שהיא בבחי' גלות, והרחמנות מבטלת השנאה, כנודע ממ"ש, "ליעקב אשר פדה את אברהם" כו'.

נתבאר אשר בקיום הנ"ל, להיות גופו נבזה ונמאס בעיניו, רק שמחתו תהי' משמחת²⁸¹ הנפש – עי"ז יוכל לבוא למצות ואהבת לרעך כמוך, כי מאחר שגופו נמאס בעיניו, והנפש מי יודע גדולתן ומעלתן, בשגם שאב א' לכולנו כו'. וזהו שאמר הלל על קיום מצוה זו, "זהו כל התורה כולה ואידך פירושא הוא כו'", כי יסוד ושורש כל התורה הוא להגבי' ולהעלות הנפש על הגוף כו'.

לקוטי הגהות – מיוחס להצ"צ

אלקות שבנשמה כו'. לקו"ת ביאור לד"ה ולא תשבית פ"ב²⁸⁴.

שהוא ניצוץ אלקות: עיין תו"א ד"ה חייב אינש לבסומי השני²⁸³, בד"ה וביאור הענין: "כי הניצוץ

בתניא מוכח שהשמחה והאהבה צריכות להיות שתייהן בבת אחת (כ"ק אדמו"ר – שם). (283) מג"א צט, ב. (284) צ"ע הכוונה.

(281) כן הוא בכת"י 1, 4. אבל בכת"י 3 – "שמחת", כבתניא (כ"ק אדמו"ר – הערה לקיצורים והערות (ע' קמו)). (282) "אחכ"ז" – כ"ה בכת"י 3, 4. בכת"י 1 – "אחכ"כ", אבל גם